

Bilaga 3

Fördelningspolitisk redogörelse

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Konjunktunedgången 2020 syns ännu inte i inkomststatistiken	3
1.2	Långtidsutredningen 2019.....	4
1.3	Kort om beräkningsförutsättningar.....	4
2	Inkomstfördelningens utveckling	5
2.1	Den ekonomiska standarden har ökat mest i den övre delen av inkomstfördelningen	5
2.2	Den samlade inkomstspridningen har ökat.....	8
2.3	Olika typer av kapitalinkomster bidrar olika mycket till den ökade inkomstspridningen.....	10
2.4	Inkomstspridningen väntas fortsätta att öka de närmaste 20 åren	13
2.5	Inkomstspridningen har ökat även internationellt	14
3	Ekonomisk utsatthet.....	15
3.1	Ekonomisk utsatthet kan mätas på olika sätt.....	15
3.2	Andelen med låg ekonomisk standard har stabiliserats mot slutet av perioden	16
3.3	Hälften av de ekonomisk utsatta är varaktigt utsatta.....	18
3.4	Jämfört med andra länder i Europa har Sverige en låg andel ekonomiskt utsatta.....	19
4	Den regionala inkomstfördelningen.....	21
4.1	Ökad inkomstspridning inom regioner.....	21
4.2	Ökade skillnader mellan regioner.....	22
4.3	Boendeutgifter har en måttlig inverkan på de regionala skillnaderna	24
5	Fördelningen av offentligt finansierade välfärdstjänster	26
5.1	Offentliga välfärdstjänster är en viktig del av fördelningspolitiken.....	26
5.2	Behovet av välfärdstjänster varierar över livet.....	27
5.3	Mer välfärdstjänster till grupper med lägre ekonomisk standard.....	28
5.4	Välfärdstjänsterna utjämnar fördelningen av ekonomiska resurser.....	29
6	Fördelningseffekter av reformer	29
6.1	Fördelningseffekter av regeringens reformer 2019–2021	30
6.2	Fördelningseffekter av de samlade reformerna 2019–2021	32
	Tabellbilaga.....	34

I den fördelningspolitiska redogörelsen analyseras inkomstfördelningens utveckling över tid. Den kraftiga nedgången i ekonomin 2020, i spåren av spridningen av sjukdomen covid-19, avspeglas ännu inte i inkomststatistiken. Inkomststatistiken baseras på uppgifter från inkomsttaxeringen, och data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först i början av 2022. Det inledande avsnittet i denna bilaga innehåller dock en kortfattad och mycket översiktlig bedömning av hur konjunkturedgången kan komma att påverka inkomsterna för olika grupper och den samlade inkomstspridningen. Avsnitt 2 beskriver inkomstfördelningens utveckling mellan 1995 och 2018. I avsnitt 3 analyseras utvecklingen av andelen som lever i ekonomisk utsatthet. Avsnitt 4 beskriver hur individers inkomster varierar inom och mellan olika regioner i Sverige. I avsnitt 5 visas hur fördelningen av ekonomiska resurser påverkas om hänsyn tas till offentligt subventionerade individuella välfärdstjänster. Avslutningsvis, i avsnitt 6, analyseras fördelningseffekterna av de reformer som har genomförts under innevarande mandatperiod.

Sammanfattning

- I ett längre perspektiv, 1995–2018, har den ekonomiska standarden ökat mest i toppen av inkomstfördelningen, och mer i mitten än i den nedre delen av fördelningen. Mot slutet av perioden har den ekonomiska standarden utvecklats jämnt i större delen av inkomstfördelningen. Toppinkomsttagarna har dock dragit ifrån ytterligare.
- De senaste årens ökade inkomstspridning kan i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling. Det är främst ökade fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag i toppen av inkomstfördelningen som har bidragit till den ökade inkomstspridningen.
- Andelen personer som har låg ekonomisk standard, mätt i relation till medianinkomsten, har ökat mellan 1995 och 2018. Mot slutet av perioden har andelen dock stabiliserats runt 14–15 procent. För ungefär hälften av personerna i denna grupp är den ekonomiska utsattheten av mer långvarig karaktär, och denna andel har ökat över tid.
- Jämfört med andra länder har Sverige fortfarande en relativt jämn inkomstfördelning och en förhållandevis låg andel personer som lever i fattigdom och social utestängning. Sverige är det EU-land som redovisar lägst andel av befolkningen i materiell fattigdom.
- Inkomstspridningen har ökat inom samtliga regioner i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Den ekonomiska standarden har ökat mer i Stockholms- och Göteborgsregionen än i övriga regioner. Orsaken är främst att kapitalinkomsterna i dessa regioner har ökat betydligt mer än i resten av landet.
- Individuella välfärdstjänster, som äldreomsorg, utbildning samt hälso- och sjukvård, är en viktig del av fördelningspolitiken. När värdet av dessa tjänster beaktas reduceras inkomstskillnaderna med ca 20 procent, främst till följd av att hushåll med barn och äldre pensionärer flyttas uppåt i inkomstfördelningen.
- Regeringens reformer under mandatperioden bedöms bidra till att inkomstspridningen minskar. Andelen personer med låg ekonomisk standard bedöms också minska till följd av reformerna.
- Regeringens välfärdssatsningar under mandatperioden bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper. Effekten bedöms dock vara störst i den nedre delen av inkomstfördelningen.

1 Inledning

På uppdrag av riksdagen lämnar regeringen sedan 1994 en fördelningspolitisk redogörelse. I redogörelsen analyseras inkomstfördelningen i ett historiskt och internationellt perspektiv.

1.1 Konjunkturedgången 2020 syns ännu inte i inkomststatistiken

Den ekonomiska aktiviteten i Sverige har sjunkit kraftigt 2020, vilket påverkar hushållens inkomster. Trots de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag har många individer förlorat sitt jobb. Många av de som har drabbats hade redan tidigare en svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller t.ex. unga med gymnasial utbildning och kort arbetslivserfarenhet. En annan grupp som har påverkats är de som redan var arbetslösa när lågkonjunkturen inleddes. Den svaga efterfrågan på arbetskraft innebär att deras chanser att hitta ett arbete har minskat och att tiden i arbetslöshet har förlängts. Detta bedöms särskilt ha drabbat personer med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden, t.ex. utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning.¹

Ökad arbetslöshet bidrar i sig till ökad inkomstspridning när arbetsinkomsterna fördelas mer ojämnt i befolkningen. Även om inkomstbortfallet kan vara betydande för enskilda individer förväntas den ökade arbetslösheten dock få en begränsad effekt på den samlade inkomstspridningen. Det kan förklaras dels av att det sociala skyddsnätet ger ett inkomtskydd (som också har förstärkts genom förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen 2020), dels av att de arbetslösa är relativt få i förhållande till den övriga befolkningen.

En annan förväntad effekt av lågkonjunkturen är att många företag kommer att redovisa sämre resultat. Detta kan i sin tur förväntas påverka hushållens förmögenheter och kapitalinkomster. Ägandet av kapital är starkt koncentrerat till personer i toppen av inkomstfördelningen, och minskade toppinkomster tenderar att reducera den samlade inkomstspridningen.² Sett över hela året har dock priserna på aktier hittills förändrats relativt måttligt under 2020.

Kapitalstarka individer gynnas som regel dock när konjunkturen vänder uppåt, aktiekurser och bostadspriser stiger och nya investeringsmöjligheter uppstår. Därmed kan dessa ofta snabbt återhämta de inkomstförluster som sker i början av lågkonjunkturen. För dem som blir arbetslösa är risken för långvariga konsekvenser mer uppenbar. Svårigheterna att komma tillbaka till arbetsmarknaden kan vara stora för vissa grupper. Det kan innebära lägre inkomster under en längre tid. Även för yngre vars etablering på arbetsmarknaden fördröjs eller försvåras kan konsekvenserna bli kännbara. En bestående hög arbetslöshet riskerar att leda till att den samlade inkomstspridningen på längre sikt etablerar sig på en högre nivå än före lågkonjunkturen.

Det kommer att dröja ytterligare några år innan man med den offentliga statistiken kan utvärdera hur lågkonjunkturen har påverkat inkomsterna för olika grupper och den samlade inkomstfördelningen. Inkomststatistiken baseras på uppgifter från inkomsttaxeringen, och data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först

¹ Se Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020, Arbetsförmedlingen analys 2020:02.

² Det inkomstbortfall som höginkomsttagare drabbas av under den initiala fasen av en lågkonjunktur kan vara betydande. Exempelvis upplevde personer i toppen av inkomstfördelningen stora inkomstbortfall när finanskrisen inleddes 2008 (se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), avsnitt 2.2.1). En bidragande orsak var att kapitalvinster och utdelningsinkomster föll kraftigt till följd av en svag utveckling på aktiemarknaden.

i början av 2022. För närvarande finns det bara inkomststatistik t.o.m. 2018. Analyserna i denna fördelningspolitiska redogörelse har därför nästan uteslutande 2018 som senaste observationsår.

1.2 Långtidsutredningen 2019

Långtidsutredningen publiceras med ungefär fyra års mellanrum. Utredningens huvudbetänkande utarbetas av tjänstemän inom Finansdepartementet. Syftet med Långtidsutredningen är att den ska vara ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska debatten. Temat för Långtidsutredningen 2019 var ojämlikhet och utredningen redovisade sitt arbete i ett huvudbetänkande (SOU 2019:65), nio bilagor och två underlagsrapporter.

I Långtidsutredningen 2019 analyseras vad som förklarar de ökade inkomstskillnaderna och på vilket sätt de kan påverka ekonomins funktionssätt. Utredningen visar att de ökade inkomstskillnaderna främst beror på att kapitalinkomsterna har ökat och att de är koncentrerade till den övre delen av inkomstfördelningen. Utredningen presenterar också scenarier för hur inkomstskillnaderna kan komma att utvecklas till 2035. Utvecklingen kommer i hög grad bero på kapitalinkomsternas tillväxttakt, men även på transfereringsinkomsternas utveckling i relation till den allmänna inkomstutvecklingen (se även avsnitt 2.4 nedan). Utredningen analyserar också ojämlikhet i möjligheter. Detta görs genom analyser av sambandet mellan föräldrars och barns inkomster (den s.k. intergenerationella rörligheten). Ju starkare samband mellan föräldrars och barns inkomster, desto mindre intergenerationell rörlighet och desto mindre jämlikhet i möjligheter. I ett internationellt perspektiv är den intergenerationella rörligheten hög i Sverige och har totalt sett varit nästan oförändrad för personer födda mellan 1955 och 1980. I huvudbetänkandet behandlas också arbetsmarknadens betydelse för inkomstfördelningen, regional utveckling, familjebakgrundens betydelse för skolresultaten samt möjligheten att producera välfärdstjänster i olika delar av landet i skenet av en åldrande befolkning.

Huvudbetänkandet har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00727/E4). De flesta av remissinstanserna anser att temat är angeläget och att utredningen har bidragit med värdefull kunskap.

1.3 Kort om beräkningsförutsättningar

Data

Analyserna i redogörelsen grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik som t.o.m. 2013 baseras på Hushållens ekonomi (HEK). Därefter baseras den på Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF). För 2013–2018 grundas analyserna i denna redogörelse på ett urval från TRIF benämnt Statistiskt analysregister (STAR). Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

Begreppet ekonomisk standard

Fördelningsanalyser använder i regel ett inkomstbegrepp som brukar benämnas ekonomisk standard. Analyserna i denna redogörelse baseras också i huvudsak på detta inkomstbegrepp.

Ekonomisk standard har hushållet som inkomstenhet och individen som analysenhet. Det betyder för det första att alla hushållsmedlemmars disponibla inkomster summeras. Den disponibla inkomsten består av ett antal olika komponenter: inkomst från

arbete, kapital och näringsverksamhet samt skattepliktiga och skattefria transfereeringar, med avdrag för direkt skatt. För det andra beaktas hushållets försörjningsbörd och de stordriftsfördelar som uppstår när flera delar på fasta kostnader. Detta görs genom att hushållets totala disponibla inkomst justeras utifrån hushållets storlek och sammansättning och fördelas lika mellan hushållets medlemmar.

Kvinnors och mäns individuella inkomster

Ur ett jämställdhetsperspektiv kan det argumenteras för att det i stället för det hushållsbaserade inkomstbegreppet ekonomisk standard är mer relevant att studera hur stora resurser individen direkt förfogar över. Hur kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster har utvecklats redovisas utförligt varje år i en bilaga till budgetpropositionen (se bilaga 4 i denna proposition).

Realiserade kapitalvinster

I Sveriges officiella inkomststatistik räknas realiserade vinster och förluster från kapital med när individers disponibla inkomst beräknas. Värdeökningar som ackumulerats under många år kan därför komma att registreras som en stor inkomst under ett enskilt år. Vissa forskare och statistikproducenter bortser av olika skäl från kapitalvinster vid beräkning av disponibel inkomst och i internationella jämförelser ingår de i regel inte. I de fördelningspolitiska redogörelserna inkluderas dock realiserade vinster från kapital i den disponibla inkomsten om inte annat framgår.

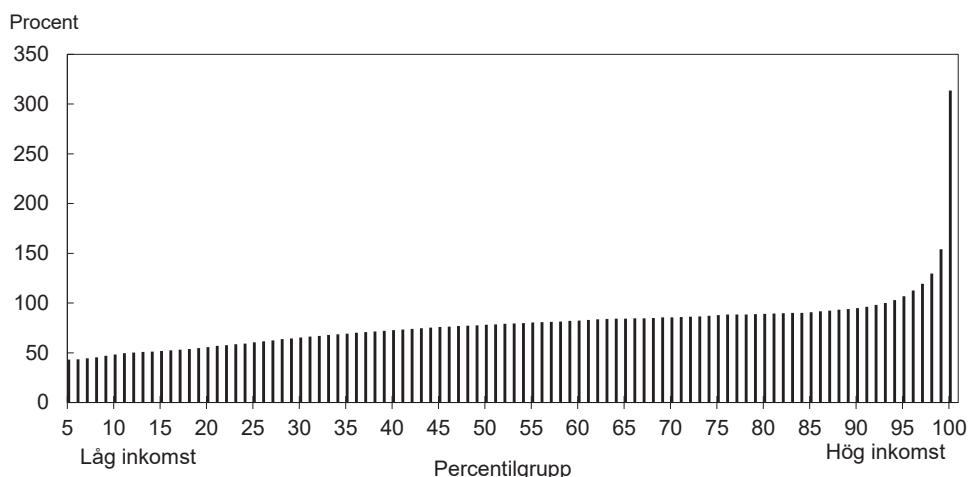
Offentliga välfärdstjänster

En stor del av den offentliga sektorns omfördelning sker i form av subventionerade välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård. Värdet av dessa tjänster ingår dock inte i den disponibla inkomsten. Som ett komplement till de traditionella fördelningsanalyserna tillämpas därför i två separata avsnitt (5 och 6) i denna bilaga ett utvidgat inkomstbegrepp. I det inkluderas även de resurser som tillhandahålls i form av offentligt finansierade välfärdstjänster.

2 Inkomstfördelningens utveckling

2.1 Den ekonomiska standarden har ökat mest i den övre delen av inkomstfördelningen

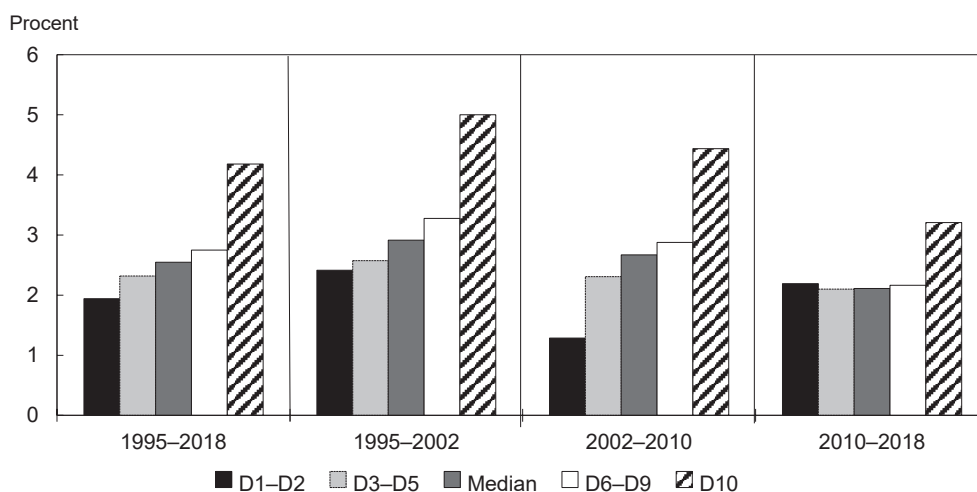
Mellan 1995 och 2018 ökade den reala ekonomiska standarden över hela inkomstfördelningen (se diagram 2.1). Ökningen var störst i toppen av fördelningen, större i den övre halvan än i mitten och större i mitten än i den nedre delen av fördelningen. Medianen för ekonomisk standard ökade med 78 procent, eller med i genomsnitt 2,5 procent per år.

Diagram 2.1 Real förändring av ekonomisk standard 1995–2018

Anm.: Alla individer i 1995 respektive 2018 års befolkning har rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i 100 lika stora inkomstgrupper, s.k. percentilgrupper. Staplarna visar förändringen av medelinkomsten i respektive percentilgrupp.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

I diagram 2.2 har befolkningen rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i tio lika stora inkomstgrupper. När perioden 1995–2018 delas upp i tre delperioder, 1995–2002, 2002–2010 och 2010–2018, framgår det att inkomstgrupp 10, dvs. den översta tiondelen, hade en betydligt starkare inkomstillväxt än övriga inkomstgrupper under samtliga delperioder. Diagrammet visar också att det finns vissa skillnader mellan olika delperioder. För inkomstgrupp 1–9 utvecklades t.ex. inkomsterna jämnt 2010–2018, medan utvecklingen var mer ojämn i denna del av fördelningen 1995–2002 och 2002–2010. Det gäller särskilt 2002–2010, då inkomsterna för de två lägsta inkomstgrupperna utvecklades svagt i förhållande till övriga inkomstgrupper.

Diagram 2.2 Genomsnittlig årlig förändring av ekonomisk standard under olika delperioder

Anm.: Individerna i befolkningen har varje år rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i tio lika stora inkomstgrupper. Till inkomstgrupp 1 (D1) hör tiondelen med lägst ekonomisk standard och till inkomstgrupp 10 (D10) hör tiondelen med högst ekonomisk standard.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

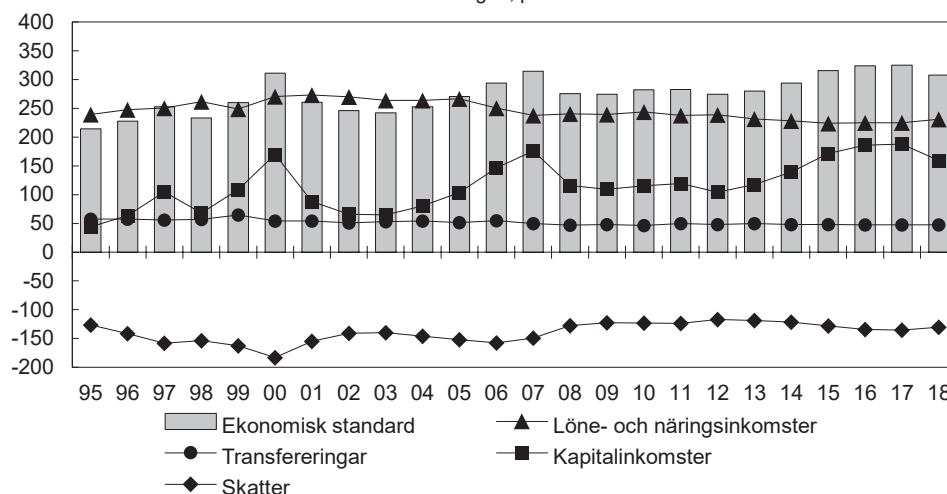
Ett sätt att analysera varför inkomstutvecklingen skiljer sig mellan olika inkomstskikt är att studera utvecklingen för de olika inkomstslag som bildar den disponibla inkomsten. Uppdelningen på inkomstslag kan göras på olika sätt, men här görs uppdelningen efter 1) löne- och näringsinkomster, 2) kapitalinkomster (realiserade kapitalvinster, ränteinkomster och utdelningar), 3) transfereringar (skattepliktiga och skattefria), och

4) skatter. Genom att relatera utvecklingen för olika inkomstslag i en viss inkomstgrupp till utvecklingen av medianen för ekonomisk standard kan man få en uppfattning om vilka inkomstslag som särskilt har bidragit till att den ekonomiska standarden för en viss inkomstgrupp har vuxit snabbare eller långsammare än medianinkomsten.

År 1995 hade en genomsnittlig person i tiondelen med högst ekonomisk standard 2,1 gånger högre ekonomisk standard än medianinkomsttagaren (se diagram 2.3). År 2010 hade avståndet ökat till 2,8 och 2018 till 3,1 gånger medianinkomsttagarens standard. Det är vidare tydligt att kapitalinkomster är det inkomstslag som mest påverkat denna utveckling. I mitten av 1990-talet hade inkomststoppen kapitalinkomster som i genomsnitt motsvarade ungefär hälften av medianinkomsttagarens totala inkomst. År 2010 var toppens kapitalinkomster 1,2 gånger större och 2018 1,6 gånger större än medianinkomsttagarens totala inkomst. Efter 2010 kan den ökade skillnaden i ekonomisk standard mellan toppen och mitten av inkomstfördelningen i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling (kapitalinkomsternas sammansättning och utveckling analyseras mer utförligt nedan).

Diagram 2.3 Medelinkomst från olika inkomstslag i inkomstgrupp 10 i relation till medianen för ekonomisk standard i befolkningen

Andel av medianen för ekonomisk standard i befolkningen, procent

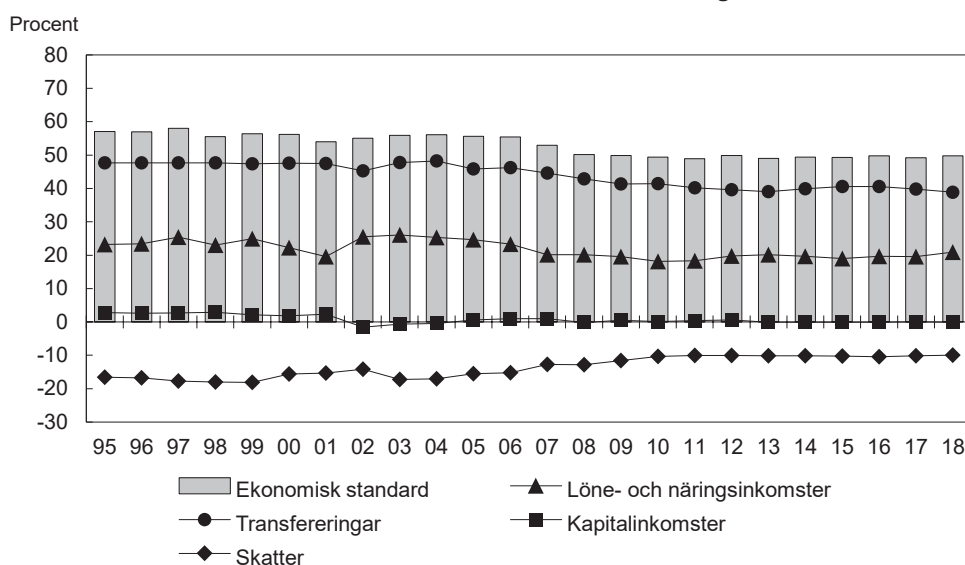
Anm.: Medelinkomsten från de olika inkomstslagen summeras till den genomsnittliga ekonomiska standarden för inkomstgruppen. Alla inkomster har dividerats med medianen för ekonomisk standard i befolkningen det aktuella året.
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Skillnaderna mellan olika inkomstslags utveckling är mindre iögonfallande i inkomstfördelningens nedre del (inkomstgrupp 1 och 2). Som framgick av diagram 2.2 utvecklades den ekonomiska standarden förhållandevis svagt i denna del av fördelningen i början av perioden, och den relativa ekonomiska standarden sjönk därför från 57 till 50 procent av medianinkomsttagarens ekonomiska standard mellan 1995 och 2010 (se diagram 2.4). Orsaken var att både den genomsnittliga transfereringsinkomsten och den genomsnittliga arbetsinkomsten i de två lägsta tiondelarna ökade långsammare än medianinkomsten. Efter 2010 har den ekonomiska standarden i den nedre delen av fördelningen däremot utvecklats i ungefär samma takt som medianinkomsten. Den genomsnittliga transfereringsinkomsten har visserligen fortsatt att öka långsammare än medianinkomsten, men den genomsnittliga arbetsinkomsten har ökat något snabbare än medianinkomsten.³

³ Den genomsnittliga arbetsinkomsten för de som har arbetsinkomster i de två lägsta tiondelarna har ökat snabbare än medianinkomsten 2010–2018. Dessutom har andelen personer i de två lägsta tiondelarna som har arbetsinkomster ökat från 58,5 till 60,9 procent under samma tidsperiod.

Att den genomsnittliga transfereringsinkomsten successivt har sjunkit i förhållande till medianinkomsten kan främst kopplas till hur transfereringarna räknas upp.⁴ Medan medianinkomstens ökning i hög grad bestäms av hur snabbt löneinkomsterna ökar, är transfereringarna vanligtvis kopplade till prisutvecklingen eller bestämda i fasta belopp. Ersättningsnivåerna justeras ibland också genom aktiva politiska beslut, vilket gör att ersättningsnivåerna i merparten av transfereringssystemen ändå har vuxit något snabbare än prisutvecklingen sedan mitten av 1990-talet. De flesta transfereringarna har dock inte vuxit i takt med löneinkomsterna.⁵ Minskningen av genomsnittliga transfereringsinkomsten i förhållande till medianinkomsten var särskilt tydlig mellan 2006 och 2010. Under dessa år förstärktes utvecklingen av sänkta ersättningsnivåer i bl.a. arbetslöshets- och sjukförsäkringen.

Diagram 2.4 Medelinkomst från olika inkomstslag i inkomstgrupp 1–2 i relation till medianen för ekonomisk standard i befolkningen

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

2.2 Den samlade inkomstspridningen har ökat

Som visades i diagram 2.2 har de senaste decenniernas inkomstillväxt inte fördelats jämnt över olika inkomstgrupper. Konsekvensen av denna utveckling är att den samlade inkomstspridningen har ökat. Det relativa avståndet mellan den översta delen och mitten av fördelningen har ökat i stort sett kontinuerligt sedan mitten av 1990-talet. Det relativa avståndet mellan mitten och den nedersta delen av fördelningen ökade också 1995–2010, men därefter har avståndet varit relativt konstant.

Gini-koefficienten är det vanligaste sammanfattande måttet på spridningen i en inkomstfördelning. Vid maximal ekonomisk jämlikhet (alla har samma ekonomiska standard) antar koefficienten värdet 0. Vid maximal ojämlikhet (en person får alla inkomster) antar koefficienten värdet 1.⁶

Gini-koefficienten för ekonomisk standard har ökat gradvis sedan 1995, men den varierar en del mellan olika år (se diagram 2.5). Gini-koefficienten växte från 2003 och nådde en ny toppnivå 2007. Den ekonomiska kris som inleddes 2008, med kraftigt fallande kapitalvinster till följd av en svag utveckling på aktie- och bostadsmarknaden, fick till följd att inkomstspridningen föll tillbaka. Mellan 2009 och 2013 var

⁴ En närmare granskning av data visar att andelen personer i de två lägsta inkomstgrupperna som får sin huvudsakliga försörjning från olika typer av transfereringsinkomster har varit i stort sett konstant mellan 1995 och 2018.

⁵ Se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), avsnitt 2.2.3.

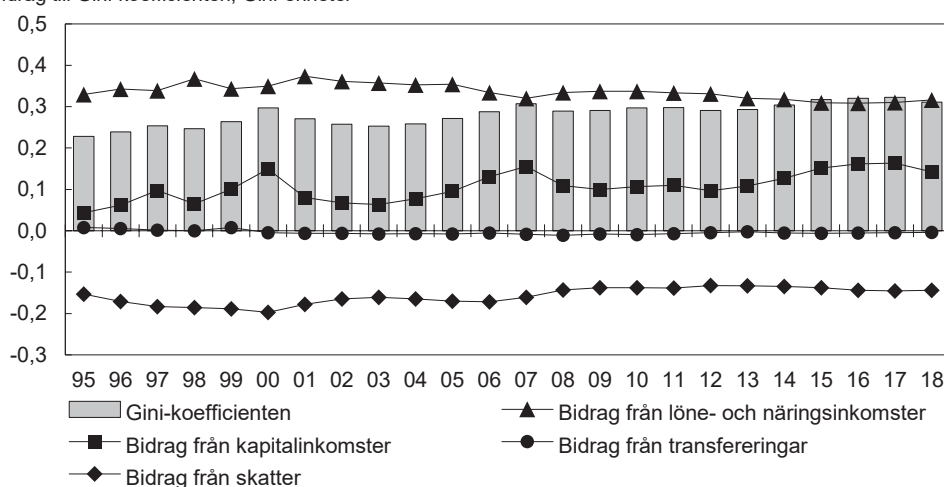
⁶ Se Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

Gini-koefficienten förhållandevis stabil. År 2014–2017 ökade inkomstspridningen successivt till följd av kraftigt ökande kapitalinkomster i toppen av inkomstfördelningen. Den förda politiken under dessa år hade dock en utjämnande fördelningsprofil, vilket bidrog till att uppgången dämpades.⁷ Gini-koefficienten vände ner något 2018. Detta berodde främst på att kapitalinkomsterna föll tillbaka jämfört med nivån 2017, men också på de reformer som genomfördes 2018.⁸

För att få en tydligare bild av vad som har drivit förändringarna i inkomstspridningen kan man se närmare på hur olika inkomstslags bidrag till Gini-koefficienten har förändrats över tid.⁹ Vissa inkomstslag, t.ex. löneinkomster och kapitalinkomster, är ojämnt fördelade och ger ett positivt bidrag till Gini-koefficienten. Andra inkomstslag, såsom skatter och många transfereringar, verkar utjämnande och ger därför ett negativt bidrag. De positiva och negativa bidragen från de olika inkomstslagen i diagram 2.5 summerar till den totala Gini-koefficienten.

Diagram 2.5 Olika inkomstslags bidrag till den samlade inkomstspridningen

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Sett över hela perioden är det framför allt ökade kapitalinkomster, samt en ökad koncentration av dessa till toppen av inkomstfördelningen, som förklarar den ökade inkomstspridningen. Den ökade spridning som har registrerats efter 2010 kan i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling. Löne- och näringsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten har minskat sedan början av 2000-talet. Orsaken till det minskade bidraget är att lönernas andel av den disponibla inkomsten har minskat, medan kapitalinkomsternas andel har ökat.¹⁰ De samlade transfereringarnas bidrag till Gini-koefficienten har legat på en stabil och låg nivå under hela perioden. Skatternas utjämnande effekt var som störst under senare delen av 1990-talet. Den utjämnande effekten minskade 2000–2008, bl.a. till följd av ett antal reformer som sänkte skatte-

⁷ Se 2017 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2016/2017:100 bilaga 2).

⁸ Fördelningsprofilen beskrivs i diagram 1.13 i 2018 års finansplan (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m.)

⁹ Varje inkomstslag påverkar Gini-koefficienten genom två faktorer, dels en vikt som anger inkomstslagets relativa storlek i förhållande till den disponibla inkomsten och dels inkomstslagets s.k. koncentrationsindex som sammanfattar inkomstslagets fördelningsprofil i förhållande till den totala disponibla inkomsten. Metoden beskrivs i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

¹⁰ Denna utveckling har delvis påverkats av de förändrade reglerna kring utdelningar i s.k. fåmansbolag, som har inneburit att en del av arbetsinkomsterna i de övre inkomstskikten har omvandlats till kapitalinkomster (se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), fördjupningsruta 3.1). Det tycks däremot inte ha skett någon märkbar förändring av löne- och näringsinkomsterna fördelning i förhållande till total inkomst mellan 1995 och 2018.

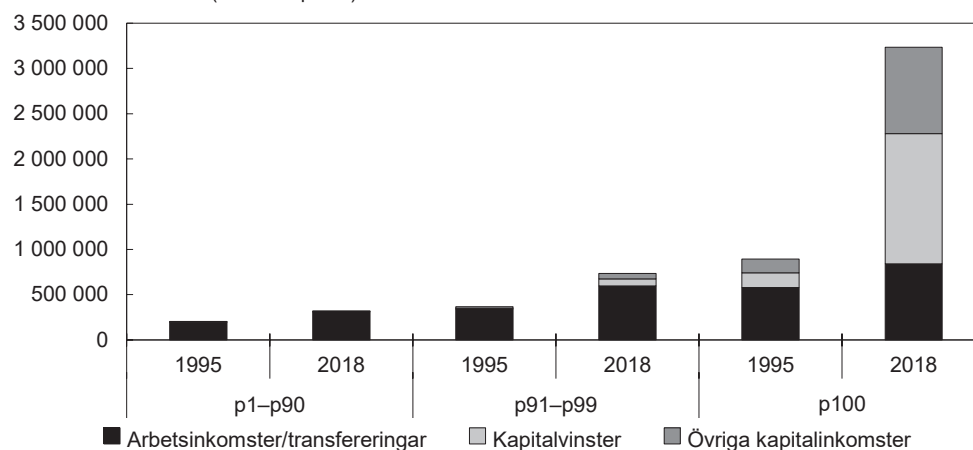
uttaget.¹¹ Under den senaste tioårsperioden har skatternas utjämnande effekt legat på en relativt stabil nivå.¹²

2.3 Olika typer av kapitalinkomster bidrar olika mycket till den ökade inkomstspridningen

Analysen ovan visar att toppinkomsternas utveckling förklarar en stor del av den ökade inkomstspridningen. Toppinkomsternas utveckling beror i sin tur huvudsakligen på att kapitalinkomsterna har ökat kraftigt sedan mitten av 1990-talet och att dessa är relativt kraftigt koncentrerade till personer med höga disponibla inkomster. Denna utveckling har lett till en påtaglig förändring av inkomststrukturen i toppen av inkomstfördelningen. För den översta tiondelen exklusive toppprocenten har kapitalinkomstandelen ökat från 7 till 19 procent 1995–2018 (se diagram 2.6). För toppprocenten har kapitalinkomstandelen ökat från 35 till 74 procent, och arbetsinkomster har gått från att vara den största inkomstkällan till att bli mindre än såväl kapitalvinster som övriga kapitalinkomster.

Diagram 2.6 Bruttoinkomstens sammansättning i olika delar av inkomstfördelningen

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) för individer som är 20 år eller äldre

Anm.: Med arbetsinkomster avses inkomster från tjänst och näringsverksamhet. Med kapitalvinster avses nettot av kapitalvinster och kapitalförluster. p1–p90 avser de nedersta nio tiondelarna av inkomstfördelningen, dvs. inkomstgrupp 1–9. p91–p99 avser den översta tiondelen (inkomstgrupp 10) exklusive den översta procenten. p100 avser den översta procenten i fördelningen.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Resterande del av detta avsnitt tränger lite djupare bakom kapitalinkomsternas ökade betydelse. Kapitalinkomster delas här upp i ett antal olika delar. Kapitalvinster består av vinster som uppstår vid försäljning av fastigheter eller finansiella tillgångar. Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. Begränsningar i data gör att uppdelningen av kapitalinkomsterna i olika delar inte medger en lika lång tidsserie som analysen i föregående avsnitt av de aggregerade kapitalinkomsterna. Därför har analysen i detta avsnitt 2001 som startår.

¹¹ Den utjämnande effekten minskade till följd av bl.a. kompensationen för egenavgiften i början av 2000-talet, avskaffandet av fastighets- och förmögenhetsskatten samt det successiva införandet av jobbskatteavdraget fr.o.m. 2007.

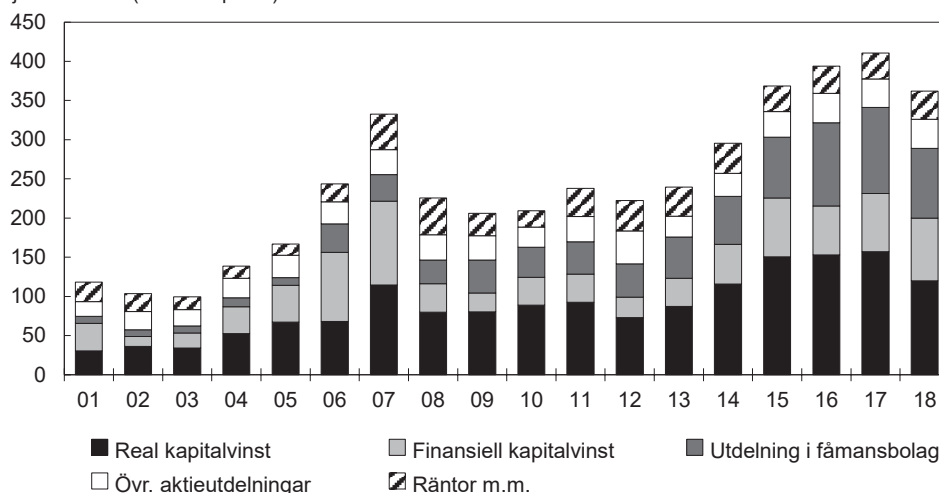
¹² Om skatten delas upp på skatt på förvärsinkomster och skatt på kapitalinkomster finner man dock att den utjämnande effekten av skatt på förvärsinkomster har avtagit och att kapitalinkomsternas utjämnande effekt har ökat under den senaste tioårsperioden. Att skatt på förvärsinkomster bidrar mindre till utjämnningen beror på att förvärsinkomsternas vikt i förhållande till total disponibel inkomst har minskat och att skatten på förvärsinkomster har sänkts under perioden. Att kapitalinkomsterna bidrar mer till utjämnningen är en effekt av kapitalinkomsternas ökade betydelse och starkare koncentration. Därmed har även kapitalinkomstskatten ökat och blivit mer koncentrerad till toppen av fördelningen (trots att kapitalinkomstbeskattningen inte har skärpts).

Olika kapitalinkomster har vuxit olika snabbt

Mellan 2001 och 2018 ökade den genomsnittliga kapitalinkomsten, i fasta priser, med ca 170 procent, dvs. avsevärt mer än andra inkomstslag (se diagram 2.7).¹³ Sett över hela perioden är det främst ökade fastighetsrelaterade kapitalvinster och ökade inkomster från utdelningar i fåmansbolag som förklarar ökningen. Kapitalinkomsternas uppgång 2012–2017 bröts 2018, då både fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag minskade.¹⁴

Diagram 2.7 Hushållens samlade kapitalinkomster

Miljarder kronor (2020 års priser)

Anm.: Räntor m.m. är en restpost som bl.a. inkluderar bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt vid uthyrning av privatbostad.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

De realiserade kapitalvinsternas utveckling beror i hög grad på förändringen i tillgångspriser, dvs. prisutvecklingen för bostäder och finansiella tillgångar. Det är väl känt att det har skett en kraftig prisuppgång i olika tillgångar sedan mitten av 1990-talet. Detta gäller i synnerhet för bostadsrättslägenheter och småhus, men även Stockholmsbörsen har ökat kraftigt.¹⁵ Orsakerna till dessa prisförändringar är flera, bl.a. låg realränta, ökade hushållsinkomster, vissa skatteförändringar och en bostadsproduktion som har ökat långsammare än befolkningen.

De s.k. 3:12-reglerna reglerar möjligheterna för ägarna till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster. Reglerna har ändrats ett antal gånger sedan början av 2000-talet, t.ex. 2006 då bl.a. skattesatsen på utdelningar sänktes med 10 procentenheter och gränsen för hur mycket som fick tas ut i utdelning höjdes, samt 2014 då reglerna för beräkning av gränobeloppet gjordes mer generösa.¹⁶ Regeländringarna tycks ha bidragit till ökade utdelningsinkomster. Vid 2000-talets början uppgick utdelningarna till ca 10 miljarder kronor fördelade på ca 70 000 personer. År 2006 fördubblades utdelningarna, och de efterföljande åren fortsatte antalet personer som redovisade utdelningsinkomster, och det belopp som i genomsnitt redovisades, att öka

¹³ Under samma period, 2001–2018, ökade medianen för ekonomisk standard med ca 50 procent. De samlade kapitalinkomsterna kan variera mycket mellan enskilda år, vilket är en konsekvens av att kapitalvinster tenderar att realiseras extra mycket vissa år (t.ex. 2007).

¹⁴ Kapitalvinsternas nedgång kan sannolikt delvis kopplas till den avmattning på bostadsmarknaden som ägde rum 2018 (se Statistiska centralbyrån för utvecklingen av småhusprisindex och Svensk Mäklarstatistik för utvecklingen av bostadsrättsprisindex). De lägre utdelningarna i fåmansbolag 2018 jämfört med föregående år kan möjligen tillskrivas den osäkerhet kring regelverket som rådde 2016–2017, då bl.a. regeringen aviserade att ändrade regler för fåmansbolag skulle införas 2018 (förslaget drogs dock tillbaka inför 2018 års budgetproposition).

¹⁵ Se avsnitt 2.3.1 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65) för en mer detaljerad beskrivning av hur priserna på olika tillgångar har utvecklats de senaste 20 åren.

¹⁶ Från och med 2014 får 50 procent av hela löneunderlaget ingå i gränobeloppet. Detta har, särskilt för mindre företag, medfört möjlighet att tillgodoräkna sig betydligt högre gränobelopp än tidigare.

gradvis. År 2014–2017 ökade utdelningarna kraftigt, till ca 110 miljarder kronor fördelade på knappt 200 000 personer.¹⁷

Olika kapitalinkomster är olika starkt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen

De samlade kapitalinkomsterna är starkt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen, och koncentrationen har ökat de senaste 15–20 åren. I början av 2000-talet tillföll drygt 70 procent av de samlade kapitalinkomsterna tiondelen med högst ekonomisk standard. År 2018 hade andelen stigit till ca 85 procent. Kapitalvinster från bostadsförsäljningar var det kapitalinkomstslag som 2018 var mest koncentrerat till toppen av inkomstfördelningen (se tabell 2.1). Den starka koncentrationen av fastighetsrelaterade kapitalvinster förklaras av att det är förhållandevis få personer som redovisar inkomster från detta inkomstslag, och att det belopp som redovisas i genomsnitt är betydande. Detsamma gäller för utdelningar i fåmansbolag. Personer med inkomster från dessa två inkomstslag kommer därför med stor sannolikhet att hamna högt upp i inkomstfördelningen ett givet år. Övriga aktieutdelningar och ränteinkomster är mer spridda över befolkningen, och går därför i högre grad än kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag till personer som inte befinner sig i den översta tiondelen av inkomstfördelningen.

Tabell 2.1 Koncentrationen av olika kapitalinkomster 2018

	Real kapitalvinst	Finansiell kapitalvinst	Utdelning i fåmansbolag	Övr. aktieutdelningar	Räntor m.m.
Antal med inkomst från inkomstslaget (1000-tal personer)	233	1 171	182	1 454	5 058
Medelinkomst från inkomstslaget för berörda personer (1000-tal kronor)	515	68	490	26	7
Andel av total inkomstsumma som tillfaller inkomstgrupp 10 (procent)	94	88	88	78	53

Anm.: Belopp i kronor är uttryckta i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag har bidragit mest till den ökade inkomstspridningen

I diagram 2.8 har kapitalinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten delats upp i bidrag från fastighetsrelaterade kapitalvinster, finansiella kapitalvinster, utdelningar i fåmansbolag, övriga aktieutdelningar och räntor m.m. Summan av de enskilda bidragen är lika med bidraget från de aggregerade kapitalinkomsterna i diagram 2.5 ovan.

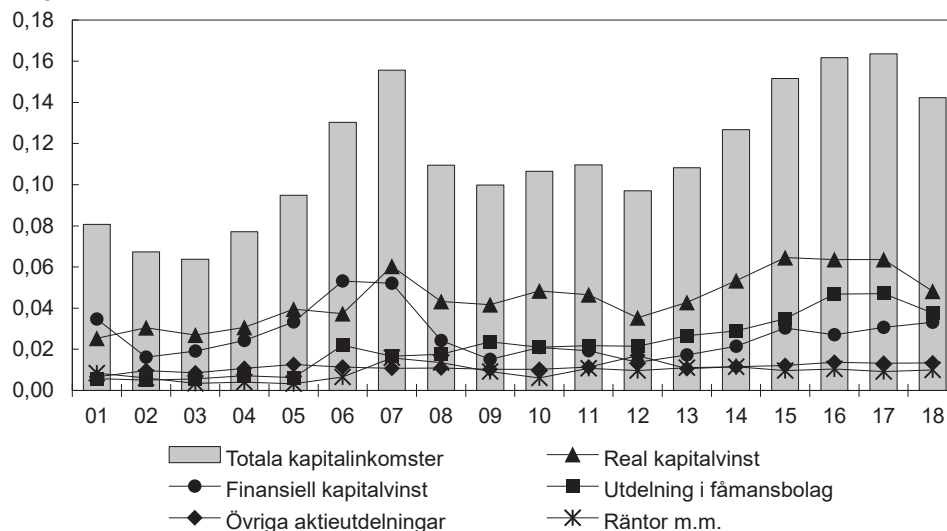
Sett över perioden 2001–2018 är det ökade bidrag till Gini-koefficienten från fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag som förklarar uppgången i bidraget från de samlade kapitalinkomsterna.¹⁸ Det ökade bidraget från dessa två kapitalinkomstslag beror dels på att deras vikt i förhållande till total inkomst har ökat och dels på att de har blivit mer koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen. Bidragen till Gini-koefficienten från finansiella kapitalvinster, övriga aktieutdelningar och ränteinkomster har däremot inte förändrats nämnvärt mellan 2001 och 2018.

¹⁷ Se figur 2.19 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65).

¹⁸ Det bör poängteras att förändringen av utdelningsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten inte bör tolkas som fåmansbolagens totala effekt på den ökade inkomstspridningen. I den mån utdelningsinkomsternas ökning är resultatet av inkomstmvandling bör det ökade bidraget från utdelningar ha en motsvarighet i ett minskat bidrag från fåmansbolagens arbetsinkomster.

Diagram 2.8 Olika typer av kapitalinkomsters bidrag till den samlade inkomstspridningen

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

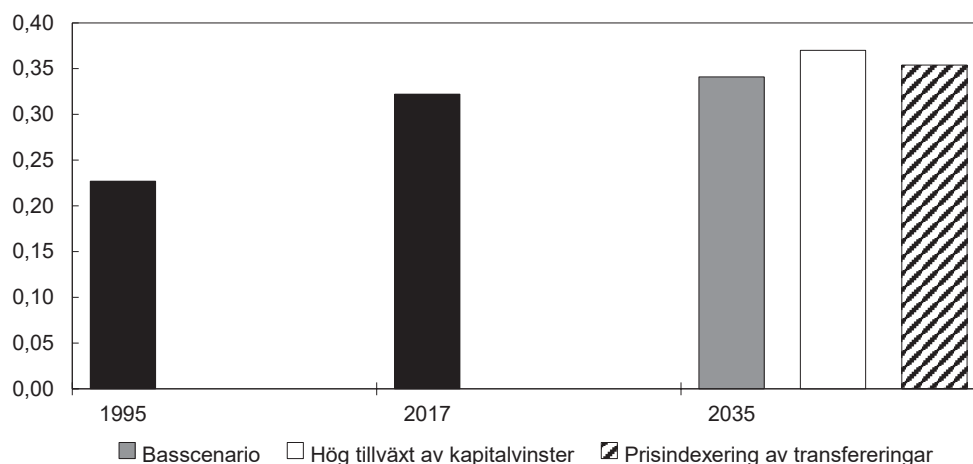
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

2.4 Inkomstspridningen väntas fortsätta att öka de närmaste 20 åren

Långtidsutredningen 2019 presenterar några olika scenarier för hur inkomstspridningen kan komma att utvecklas till 2035.¹⁹ I basscenariot ökar Gini-koefficienten mellan 2017 och 2035 från 0,32 till 0,34, vilket är en mindre ökning än de senaste decennierna (se diagram 2.9). Förändringen motsvarar ca en femtedel av ökningen mellan 1995 och 2017. Den ökade spridningen i basscenariot beror på att kapitalinkomsterna antas öka snabbare än övriga inkomster. Tillväxten i kapitalinkomster antas dock i basscenariot bli betydligt långsammare än vad som har varit fallet sedan mitten av 1990-talet.

Diagram 2.9 Olika scenarier för inkomstspridningens utveckling

Gini-koefficienten

Anm.: Utfall 1995 och 2017, framskrivning 2035.

Källa: Bearbetning av figur 4 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65).

¹⁹ Framställningen i Långtidsutredningens huvudbetänkande bygger på en bilaga, Inkomstfördelningen 2035 vid olika scenarier (SOU 2019:57), som har författats av tjänstemän på Ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet.

I ett första alternativscenari antas att den ena delen av kapitalinkomsterna, de realiserade kapitalvinsterna, följer den genomsnittliga utvecklingen de senaste 20 åren. Den andra delen av kapitalvinsterna, ränte- och utdelningsinkomster, antas utvecklas som i basscenariot. Detta ger högre inkomstskillnader 2035 än i basscenariot, vilket åskådliggör kapitalvinsternas betydelse för utvecklingen av inkomstskillnaderna i Sverige.

Ett andra alternativscenari skiljer sig från basscenariot vad gäller antagandet om transfereringsinkomsternas utveckling. I basscenariot antas transfereringarna öka i samma takt som arbetsinkomsterna. En sådan utveckling skulle innebära att nuvarande förhållande mellan transfereringsinkomster och förvärvsinkomster bevaras. Transfereringarna skulle därmed öka snabbare än vad som har varit fallet de senaste decennierna. I det andra alternativscenariot antas nivåerna i transfereringssystemen i stället växa med inflationen. Det är mer i linje med utvecklingen sedan mitten på 1990-talet. Även i detta alternativscenari växer inkomstspridningen mer än i basscenariot, men inte lika mycket som i det första alternativscenariot med högre tillväxt av kapitalvinster.

Inkomstskillnaderna ökar således i samtliga scenarier. Det betyder dock inte att ökad inkomstspridning är oundviklig. Den ekonomiska politiken påverkar inkomsternas tillväxt i olika delar av inkomstfördelningen och även hur sysselsättningen utvecklas i olika delar av befolkningen. Kapitalinkomsternas utveckling beror bl.a. på hur bostadsmarknaden utvecklas och på kapitalbeskattningens utformning. Hur inkomsterna utvecklas i den nedre delen av fördelningen beror i hög grad på reglerna i transfereringssystemen, men också på sysselsättningsutvecklingen. Utan åtgärder talar dock mycket för att inkomstspridningen kommer att fortsätta att växa till 2035, om än i en långsammare takt än vad som varit fallet de senaste decennierna.

2.5 Inkomstspridningen har ökat även internationellt

I ett internationellt perspektiv har Sverige och de övriga nordiska länderna en jämn fördelning av inkomsterna (se diagram 2.10).²⁰ År 2000 hade Sverige och Danmark lägst inkomstspridning i Norden, och tillhörde då också de medlemsstater i EU som hade allra lägst spridning. År 2017 hade Sverige och Danmark i stället högst inkomstspridning i Norden, men skillnaderna mellan länderna är relativt små.

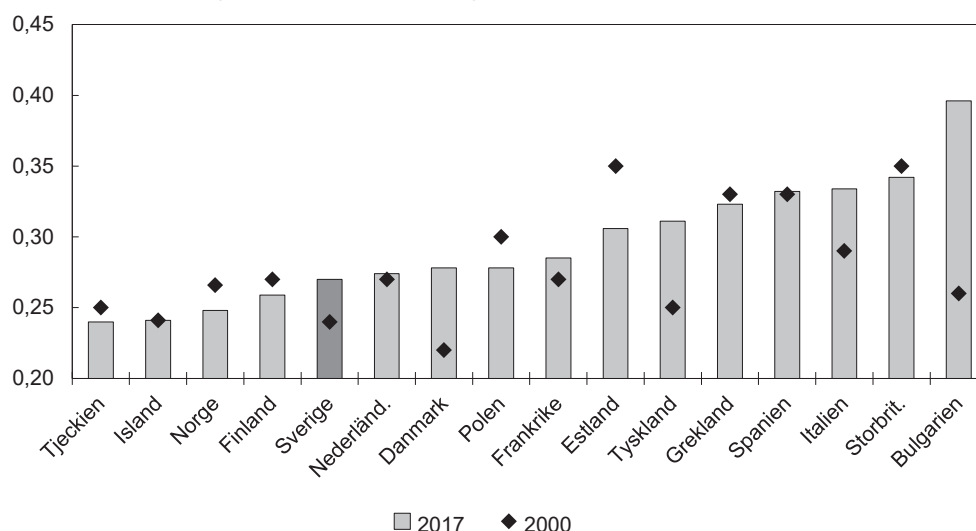
Inkomstspridningen i EU:s medlemsstater utanför Norden varierar betydligt mer. Både bland äldre och nyare medlemsstater finns länder där Gini-koefficienten ligger på ungefär samma nivå som i de nordiska länderna. Det gäller exempelvis Nederländerna samt några av de centraleuropeiska länderna, t.ex. Tjeckien. I Frankrike och Tyskland är inkomstspridningen något större än i de nordiska länderna. I Storbritannien och de sydeuropeiska länderna Italien, Grekland och Spanien är spridningen avsevärt större än i de nordiska länderna. Detsamma gäller för flertalet av de nyare medlemsstaterna i EU.

Inkomstspridningen har ökat i de flesta länder under 2000-talet. Under krisåren 2008–2010 sjönk Gini-koefficienten i många länder, vilket tillfälligt bromsade utvecklingen mot ökad inkomstspridning. År 2010–2017 har spridningen återigen ökat i en majoritet av länderna.

²⁰ Internationellt jämförbar statistik över inkomstfördelningen sammanställs av olika statistikproducenter. Skillnader i data och metodval innebär att de beräkningar av Gini-koefficienten från Eurostat som redovisas här och beräkningar för Sverige som redovisas i andra delar av denna redogörelse inte är helt jämförbara. Eurostat använder t.ex. en annan ekvivalensskala för att justera för försörjningsbördor och inkluderar inte realiserade kapitalvinster.

Diagram 2.10 Inkomstspridning inom EU och de nordiska länderna (urval av länder)

Gini-koefficienter för disponibel inkomst exklusive kapitalvinst

Anm.: I diagrammet rangordnas länder efter storleken på Gini-koefficienten 2017. För Norge saknas data för 2000; i stället används data för 2002. För Island saknas data för 2000 och 2017; i stället används data för 2003 och 2015.

Källa: Eurostat (EU-SILC).

3 Ekonomisk utsatthet

3.1 Ekonomisk utsatthet kan mätas på olika sätt

Det finns olika sätt att mäta hur många som är ekonomiskt utsatta, eller fattiga, i samhället. Måtten kan vara indirekta eller direkta. Indirekta mått baseras på ekonomiska data. En vanlig indirekt ansats är att betrakta dem vars ekonomiska standard ligger under en given gräns som individer med låg ekonomisk standard. Med denna ansats kan måtten vara absoluta eller relativa. Med en absolut låginkomstgräns är det den absoluta köpkraften som avgör om en individ har låg ekonomisk standard och beloppsgränsen definierar samma reala ekonomiska standard från ett år till ett annat. Med en relativ låginkomstgräns följer beloppsgränsen med när medelinkomsten i ett samhälle ökar. Internationellt används ofta ett relativt mått för att mäta andelen individer som har låg ekonomisk standard. Detta mått tillämpas också i större delen av detta avsnitt.

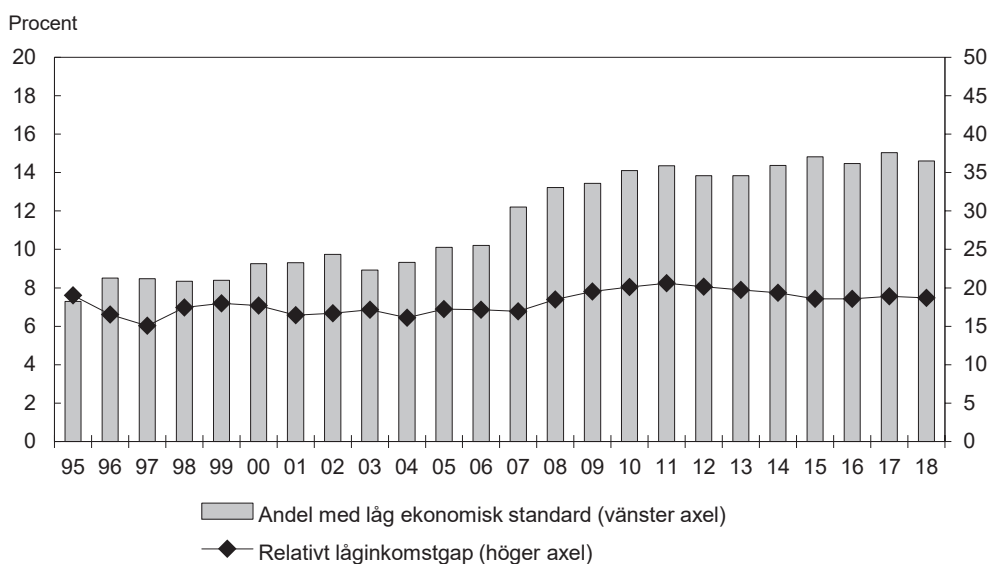
Direkta mått bygger i stället på observationer av olika aspekter av den faktiska materiella levnadsstandarden. Ett motiv till att använda direkta mått är svårigheterna att identifiera människor med låg levnadsstandard enbart genom att beakta deras registrerade årsinkomster.²¹ Inom EU har det tagits fram ett direkt mått som baseras på enkätfrågor. Måttet avser att fånga frånvaron av varor och tjänster och oförmågan att delta i vardagliga aktiviteter som uppfattas som socialt nödvändiga. Detta mått berörs kortfattat i det avslutande underavsnittet.

²¹ Registrerade årsinkomster fångar t.ex. inte upp ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll, och inte heller inkomster från svart arbete.

3.2 Andelen med låg ekonomisk standard har stabiliserats mot slutet av perioden

Med en relativ låginkomstgräns, här beräknad som 60 procent av medianinkomsten, har andelen med låg ekonomisk standard ökat sedan mitten av 1990-talet (se diagram 3.1).²² Medianinkomstens tillväxt har gradvis höjt låginkomstgränsen. Eftersom inkomstillväxten har varit svagare för grupper i de nedre inkomstskikten har andelen med inkomster under gränsen ökat. Utvecklingen accelererade 2006–2010, vilket bl.a. berodde på att den successiva utbyggnaden av jobbskatteavdraget och de sänkta ersättningarna i arbetslöshets- och sjukförsäkringen förstärkte skillnaderna mellan förvärvsarbetande i mitten av inkomstfördelningen och icke förvärvsarbetande i den nedre delen av fördelningen. År 2011–2018 har andelen med låg ekonomisk standard stabiliserats runt 14–15 procent. Detta bekräftar den utveckling som beskrivs i diagram 2.2 ovan, dvs. att inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen under senare år har utvecklats i takt med medianinkomsten.

Diagram 3.1 Andel med låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap

Anm.: Låginkomstgapet visar skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard (uttryckt i procent av låginkomstgränsen).

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Andelen med låg ekonomisk standard visar hur många som hamnar under låginkomstgränsen, men inte om individerna hamnar strax under eller långt under gränsen. I diagrammet visas därför också det relativa låginkomstgapet. Gapet mäts här som den procentuella skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard.²³ År 2018 var låginkomstgapet 19 procent. Medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard hade således en ekonomisk standard motsvarande 81 procent av låginkomstgränsen, eller 49 procent av den ekonomiska standarden för medianpersonen i befolkningen som helhet. Låginkomstgapet har varit relativt stabilt över tid.

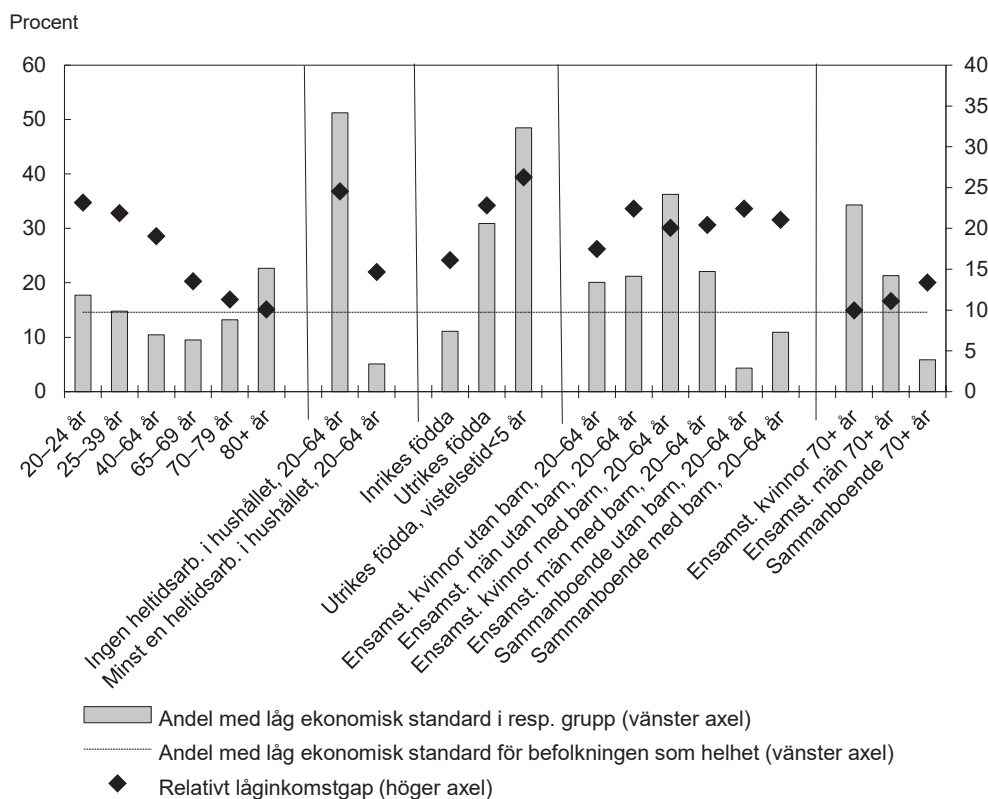
²² Utvecklingen av andelen med låg ekonomisk standard, beräknad med en absolut låginkomstgräns, redovisas i tabell a.1 i tabellbilagan. Med en absolut gräns, beräknad som 60 procent av 1995 års prisjusterade medianinkomst, har andelen med låg ekonomisk standard minskat i stort sett kontinuerligt sedan mitten av 1990-talet. Minskningen beror på att de reala inkomsterna har ökat även för dem med förhållandevis låga inkomster.

²³ Detta begrepp brukar i den engelskspråkiga litteraturen benämnas poverty gap index. På svenska används ibland begreppet fattigdomsgap.

Vad utmärker individer med låg ekonomisk standard?

På ett övergripande plan har risken för låg ekonomisk standard ett tydligt samband med individers ålder och arbetsmarknadsanknytning (se diagram 3.2). Bland unga vuxna (20–24 år), varav många är studerande, är andelen med låg ekonomisk standard högre än för befolkningen som helhet. Andelen sjunker med stigande ålder fram till pensioneringen vid 65–70 års ålder. Därefter ökar andelen med stigande ålder.

Diagram 3.2 Andel med låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap i olika befolkningsgrupper 2018

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Inom olika ålderskategorier är det svårt att identifiera en enskild orsak till att vissa individer har låg ekonomisk standard. Orsaken förefaller i stället ofta vara en kombination av förhållanden: en egen låg inkomst, försörjningsansvar för barn och en partner med låg inkomst eller avsaknad av en partner. Om ingen hushållsmedlem arbetar heltid är risken för låg ekonomisk standard betydande. Utrikes födda, i synnerhet personer med kort vistelsetid i Sverige, har lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än inrikes födda. De löper därmed en betydligt större risk för ekonomisk utsatthet än inrikes födda. Ensamstående, framför allt kvinnor med barn, är en grupp där andelen med låg ekonomisk standard är förhållandevis stor, särskilt jämfört med gruppen sammanboende med eller utan barn. Det finns också betydande skillnader mellan individer i den äldre delen av befolkningen (70 år och äldre). I denna grupp har t.ex. ensamstående, och i synnerhet ensamstående kvinnor, en avsevärt högre andel med låg ekonomisk standard än sammanboende.

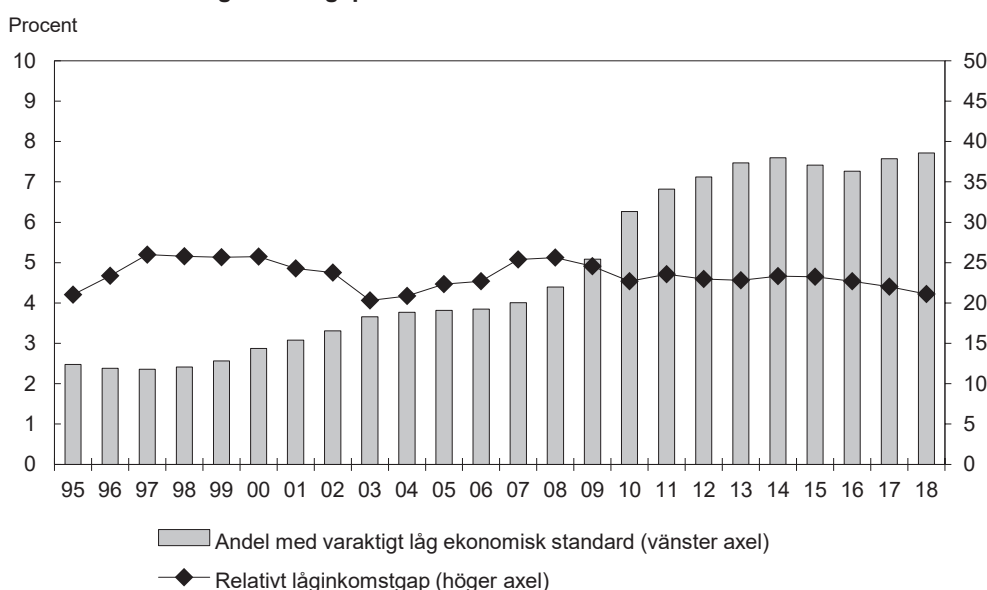
Det relativa låginkomstgapet varierar också mellan olika grupper i diagram 3.2. En typisk person (20–64 år) i ett låginkomsthushåll där ingen arbetar heltid hade 2018 en ekonomisk standard som låg ca 25 procent under låginkomstgränsen. För en typisk person i den äldre delen av befolkningen (70 år och äldre) med låg ekonomisk standard var gapet betydligt mindre, ca 10 procent. Det beror på att grundskyddet för pensionärer ligger på en högre nivå än grundskyddet för personer i förvärsaktiv ålder.

3.3 Hälften av de ekonomisk utsatta är varaktigt utsatta

En del individer har tillfälligt låga inkomster under kortare perioder till följd av t.ex. studier, arbetslöshet eller sjukdom. För andra är den låga ekonomiska standarden ett mer permanent tillstånd. I detta avsnitt undersöks hur stor andel av befolkningen som varaktigt har en låg ekonomisk standard.

Varaktiga låginkomsttagare avser här dem som ett givet år har haft låg ekonomisk standard under minst fyra på varandra följande år.²⁴ Med detta mått har andelen varaktiga låginkomsttagare ökat sedan mitten av 1990-talet (se diagram 3.3). Andelen ökade relativt kontinuerligt mellan 1998 och 2008. Utvecklingen accelererade 2009–2010, och uppgången fortsatte även de efterföljande åren. Från och med 2013 har andelen varaktiga låginkomsttagare dock stabiliserats runt 7 procent.

Diagram 3.3 Andel med varaktigt låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap

Anm.: Låginkomstgapet visar skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med långvarigt låg ekonomisk standard (uttryckt i procent av låginkomstgränsen).

Källor: Statistiska centralbyrån (LINDA) och egna beräkningar.

Ökningen av andelen varaktiga låginkomsttagare har i relativa termer varit större än den ökning som visas för samtliga med låg ekonomisk standard i diagram 3.1 ovan. Sammansättningen av gruppen samtliga med låg ekonomisk standard har därmed förändrats över tid. I mitten av 1990-talet utgjorde varaktiga låginkomsttagare ungefär en tredjedel av samtliga med låg ekonomisk standard. År 2018 hade andelen stigit till ca 50 procent.

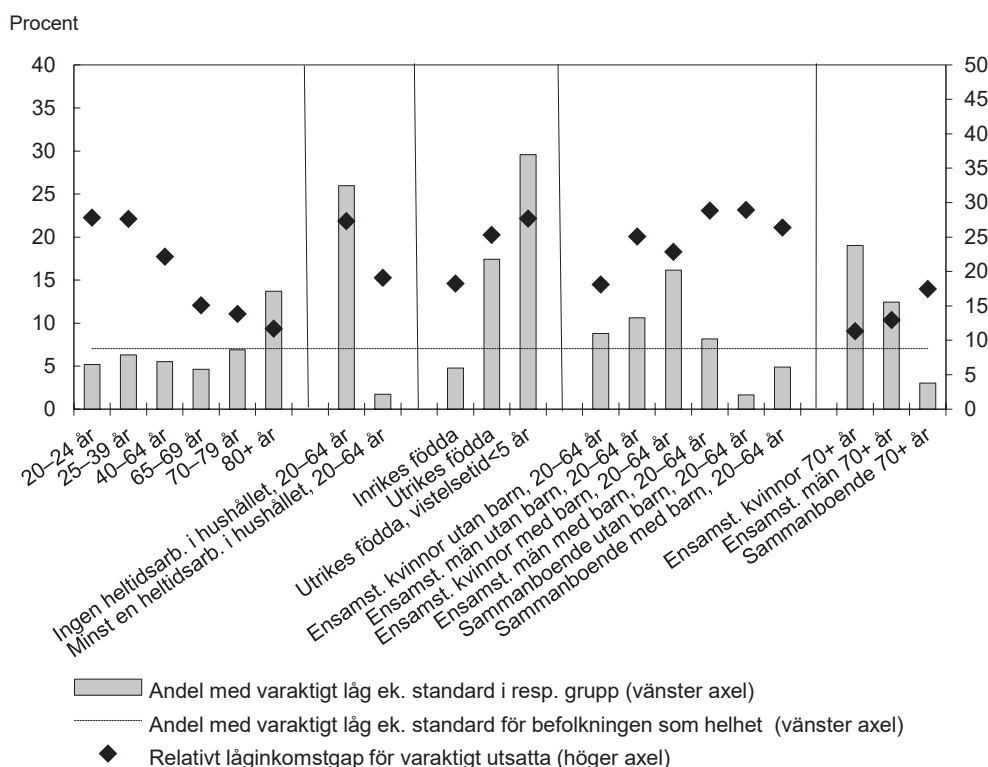
En typisk person med varaktigt låg ekonomisk standard har något lägre ekonomisk standard än en typisk person bland samtliga med låg ekonomisk standard. År 2018 var det relativa låginkomstgapet för varaktiga låginkomsttagare 21 procent, vilket är större än gapet bland samtliga med låg ekonomisk standard (19 procent).

De flesta grupper i diagram 3.2 ovan har ungefär samma relativa risk för låg ekonomisk standard som för varaktigt låg ekonomisk standard (se diagram 3.4). Med relativ risk avses här andelen utsatta i respektive grupp i förhållande till andelen i

²⁴ Varaktiga låginkomsttagare kan definieras på många olika sätt. Den definition som används i detta avsnitt avviker något från hur exempelvis Statistiska centralbyrån (SCB) definierar varaktiga låginkomsttagare. SCB:s indikator avser dem som, förutom observationsåret, har haft låg ekonomisk standard under minst två av de tre föregående åren.

befolkningen som helhet. De äldsta (80 år och äldre) avviker dock från det generella mönstret. För dessa är risken för låg ekonomisk standard 1,5 gånger högre än för befolkningen som helhet, medan risken för varaktigt låg ekonomisk standard är 2,0 gånger högre än för befolkningen som helhet. Den högre relativa risken för varaktigt låg ekonomisk standard hänger samman med att inkomströrligheten är låg bland de äldre eftersom inkomstnivåerna i hög grad bestäms av de inkomstnivåer som genererades under den yrkesverksamma delen av livet. Det motsatta förhållandet gäller för unga vuxna (20–24 år). Bland dessa är inkomströrligheten stor och den relativa risken för varaktigt låg ekonomisk standard är lägre än den relativa risken för låg ekonomisk standard.²⁵

Diagram 3.4 Andel med varaktigt låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap i olika befolkningsgrupper 2018

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

3.4 Jämfört med andra länder i Europa har Sverige en låg andel ekonomiskt utsatta

Inom EU används ett sammansatt mått på andelen människor som lever eller riskerar att leva i fattigdom och social utestängning. Det mäter andelen personer som uppfyller minst ett av följande tre kriterier:

- Personen har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av den nationella medianinkomsten.
- Personen har en mycket låg materiell standard.
- Personen tillhör ett hushåll som har låg förvärvsintensitet.

Personer med mycket låg materiell standard saknar förmåga inom minst fyra av nio områden, såsom att möta oväntade utgifter, att hålla hemmet tillräckligt varmt, att ha

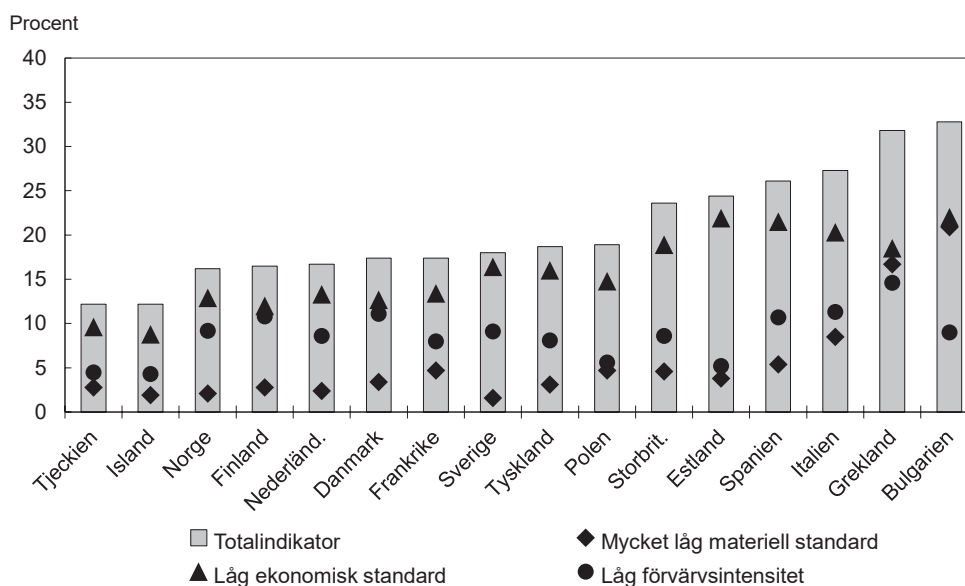
²⁵ Av diagram 3.2 framgår att unga vuxna (20–24 år) har ca 20 procent högre risk för låg ekonomisk standard än befolkningen som helhet. Av diagram 3.4 framgår att risken för varaktigt låg ekonomisk standard är ca 25 procent lägre än för befolkningen som helhet.

en tvättmaskin och att äga en bil. Indikatorn avser att fånga bristande möjligheter till sådant som kan uppfattas som socialt nödvändigt. Hushåll med låg förvärvsintensitet är hushåll där medlemmarna i förvärvsaktiv ålder (18–59 år) arbetar mindre än 20 procent av den samlade arbetstiden i ett lika stort hushåll där alla arbetar heltid.

År 2008 beräknades 23,7 procent av befolkningen inom EU befinna sig i riskzonen för fattigdom och social utestängning (dvs. de uppfyllde ett eller fler av de tre kriterierna ovan). Andelen ökade under finanskrisen och åren närmast därefter. Sedan 2012 har andelen minskat och uppgick 2018 till 21,9 procent, dvs. lägre än 2008.

Sverige och övriga nordiska länder har förhållandevis låg risk för fattigdom och social utestängning (se diagram 3.5). Mellan 2008 och 2018 ökade andelen i Sverige från 16,7 till 18,0 procent. Det berodde dels på att andelen personer med en ekonomisk standard under 60 procent av medianinkomsten ökade och dels på att andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet ökade. År 2018 var Sverige det land i Norden som hade högst andel i riskzonen för fattigdom och social utestängning, men skillnaderna mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge är relativt små.

Diagram 3.5 Risk för fattigdom och social utestängning inom EU och de nordiska länderna 2018 (urval av länder)

Anm.: För Island saknas data för 2018; i stället används 2016. I diagrammet rangordnas länderna från lägsta till högsta värde för totalindikatorn. Totalindikatorn mäter andelen personer som identifieras via minst en av de tre delindikatorerna. För delindikatorn låg relativ ekonomisk standard används den mest aktuella inkomststatistiken från Eurostat, vilken avser inkomståret 2017 (2015 för Island).

Källa: Eurostat (EU-SILC).

Andelen individer med mycket låg materiell standard varierar kraftigt mellan de olika länderna i diagram 3.5, från 2 procent till 21 procent. Låga andelar finns bl.a. i Sverige och de övriga nordiska länderna, medan de högsta andelarna finns i Grekland och i vissa av EU:s nyare medlemsstater, t.ex. Bulgarien. Detta avspeglar till stor del skillnader i levnadsstandard mellan länderna. Sedan 2008 har andelen med mycket låg materiell standard minskat i ungefär två tredjedelar av länderna inom EU och ökat i en tredjedel. I Sverige har andelen legat på en konstant låg nivå 2008–2018.

Skillnaden mellan olika länder är mindre om den ekonomiska utsattheten mäts med relativa inkomstmått. Andelen med en inkomst understigande 60 procent av den nationella medianinkomsten varierar mellan ca 10 och 22 procent. Låga andelar finns bl.a. i Tjeckien och i de nordiska länderna. Sedan 2008 har andelen med låg relativ ekonomisk standard ökat i ungefär två tredjedelar och minskat i en tredjedel av länderna inom EU.

Indikatorn som mäter andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet varierar mellan 5 och 15 procent i de olika länderna i diagram 3.5. Lägst andelar finns i Island och Tjeckien, medan den högsta andelen finns i Grekland. Sedan 2008 har andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet i EU minskat från 9,2 till 8,8 procent. För Sverige har andelen ökat från 7,0 till 9,1 procent.

4 Den regionala inkomstfördelningen

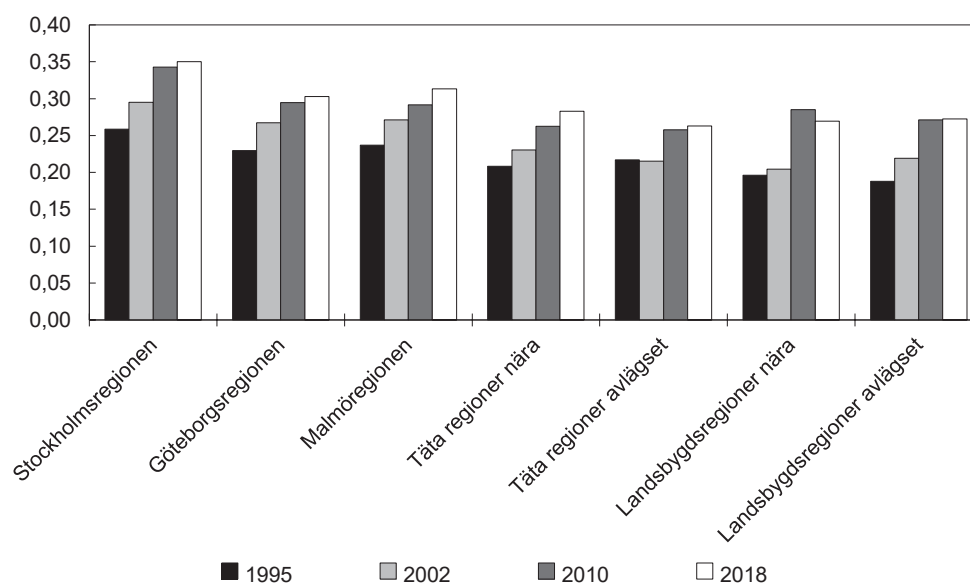
I detta avsnitt redovisas hur den ekonomiska standarden har utvecklats i olika delar av landet sedan mitten av 1990-talet. Först analyseras inkomstspridningen inom olika regioner. Därefter beskrivs hur den ekonomiska standarden varierar mellan olika regioner. Som utgångspunkt för den regionala indelningen används den indelning i sex regiontyper som har tagits fram av Tillväxtanalys. Indelningen är baserad på befolkningstäthet och befolkningens närhet till större tätbebyggda områden inom olika pendlingsregioner.²⁶ Indelningen i detta avsnitt skiljer sig dock från Tillväxtanalys indelning genom att storstadsregionen är uppdelad i tre delar, Stockholm, Göteborg och Malmö, samt att regiontyperna Landsbygdsregion avlägset belägna och Landsbygdsregion mycket avlägset belägna är sammanslagna till en regiontyp.

4.1 Ökad inkomstspridning inom regioner

Inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, är större i storstadsregionerna än i övriga regioner (se diagram 4.1). Spridningen är särskilt stor i Stockholmsregionen. Inkomstspridningen har ökat i samtliga regioner mellan 1995 och 2018. I relativa termer har spridningen ökat mest i avlägset belägna landsbygdsregioner. Detta var också den regiontyp som hade lägst inkomstspridning i mitten av 1990-talet. Spridningen har ökat minst i täta regioner där en stor del av befolkningen är bosatt långt från en större tätort. I övriga regionstyper har Gini-koefficienten ökat i ungefär samma takt.

Diagram 4.1 Inkomstspridning inom regioner

Gini-koefficienten

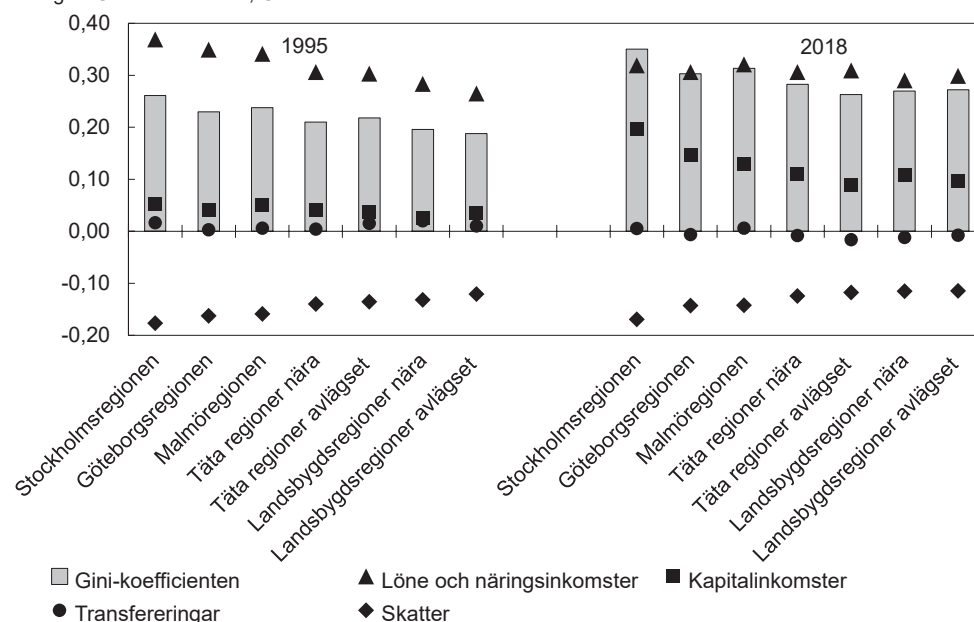
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

²⁶ Se Tillväxtanalys, Funktionella analysregioner – revidering 2015, promemoria 2015:22, 2015.

Som visades i avsnitt 2 kan Gini-koefficienten delas upp på de inkomstslag som ingår i den disponibla inkomsten. I diagram 4.2 har motsvarande uppdelning gjorts av Gini-koefficienterna för respektive region. Resultatet visar tydligt att det är kapitalinkomsternas utveckling som förklarar merparten av den ökade inkomstspridningen inom respektive region. Av diagrammet framgår också att kapitalinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten varierar mellan regioner, och att detta var den huvudsakliga anledningen till att inkomstspridningen varierade mellan olika regioner 2018. Löne- och näringsinkomsterna bidrog däremot ungefär lika mycket till inkomstspridningen i samtliga regioner. År 1995 var det i stället löne- och näringsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten som varierade förhållandevis mycket mellan regioner och förklarade merparten av skillnaderna i inkomstspridning mellan regioner.

Diagram 4.2 Olika inkomstslags bidrag till inkomstspridningen inom regioner

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

4.2 Ökade skillnader mellan regioner

Den allra största delen av inkomstspridningen i Sverige beror på skillnader i ekonomisk standard mellan individer inom regioner.²⁷ Men det finns även skillnader i genomsnittlig ekonomisk standard mellan regioner. Hur inkomstskillnader mellan regioner utvecklas över tid är en komplex process som bl.a. beror på den regionala näringslivsstrukturen, åldersstrukturen, och befolkningsutvecklingen samt den regionala tillväxtpolitiken. Ansatsen i detta avsnitt är huvudsakligen deskriptiv. En mer djupgående analys av den ekonomiska utvecklingen i olika regioner finns t.ex. i Långtidsutredningen 2019.

Diagram 4.3 visar hur den ekonomiska standarden har utvecklats i olika regioner i förhållande till genomsnittet i Sverige. Ett värde större (mindre) än 100 betyder att regionen har en högre (lägre) genomsnittlig ekonomisk standard än genomsnittet i riket. Den ekonomiska standarden är i genomsnitt högst i storstadsregioner, följt av täta regioner och landsbygdsregioner. Den ekonomiska standarden är högst i

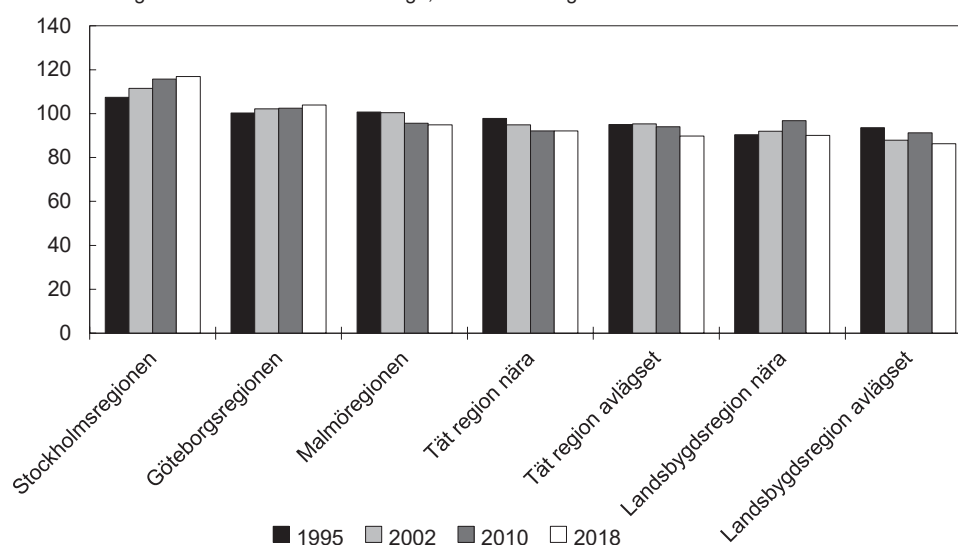
²⁷ I 2018 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2017/18:100 bilaga 2) undersöktes hur stor del av den samlade inkomstspridningen i Sverige 2016 som härstammade från skillnader mellan regioner och hur stor del som kom från skillnader inom regionerna. Resultaten visade att knappt 4 procent av den totala inkomstspridningen kunde hänföras till skillnader mellan regioner. Samma undersökning visade att ökade skillnader mellan regionerna svarar för en mycket begränsad del, omkring 5 procent, av ökningen i den samlade inkomstspridningen de senaste två decennierna. Resterande 95 procent förklaras av ökade skillnader inom regionerna.

Stockholmsregionen och lägst i avlägset belägna landsbygdsregioner. Detta mönster har varit oförändrat sedan mitten av 1990-talet, men skillnaderna mellan regionerna har ökat något.

I Stockholm och Göteborg har den relativa ekonomiska standarden ökat sedan mitten av 1990-talet, medan den har sjunkit i övriga regioner.²⁸ I mitten av 1990-talet hade en genomsnittlig person i Stockholmsregionen 7 procent högre ekonomisk standard än genomsnittet i Sverige. År 2018 hade avståndet ökat till 17 procent. En genomsnittlig person i en avlägset belägen landsbygdsregion hade i mitten av 1990-talet 6 procent lägre ekonomisk standard än genomsnittet i Sverige. Skillnaden har ökat över tid och uppgick 2018 till 14 procent.

Diagram 4.3 Relativ ekonomisk standard i regioner

Genomsnitt i region i förhållande till hela Sverige, index för Sverige=100

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Ett sätt att undersöka varför inkomstutvecklingen skiljer sig åt mellan regioner är att studera hur olika inkomstslag har utvecklats i regionerna. Diagram 4.4 visar hur den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten respektive kapitalinkomsten i olika regioner förhåller sig till genomsnittet för dessa inkomstslag i hela Sverige. Löne- och näringsinkomsterna är i genomsnitt högst i Stockholms- och Göteborgsregionen. År 2018 var den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten i Stockholm ca 20 procent högre än riksgenomsnittet. Löne- och näringsinkomsterna är i genomsnitt lägst i landsbygdsregionerna. År 2018 var den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten i avlägset belägna landsbygdsregioner 18 procent lägre än riksgenomsnittet. Skillnaderna mellan regionernas genomsnittliga löne- och näringsinkomst har varit relativt konstanta sedan mitten av 1990-talet. De kan därför inte förklara varför den ekonomiska standarden har ökat i förhållande till riksgenomsnittet i Stockholm och Göteborg medan den har minskat i förhållande till riksgenomsnittet i övriga regioner.

Däremot har skillnaderna i kapitalinkomster mellan olika regioner ökat väsentligt sedan mitten av 1990-talet. År 2018 var de betydligt större än skillnaderna mellan löne- och näringsinkomster. Orsaken är att kapitalinkomsterna i Stockholm och Göteborg har ökat betydligt mer än i resten av landet.²⁹ År 2018 var den genom-

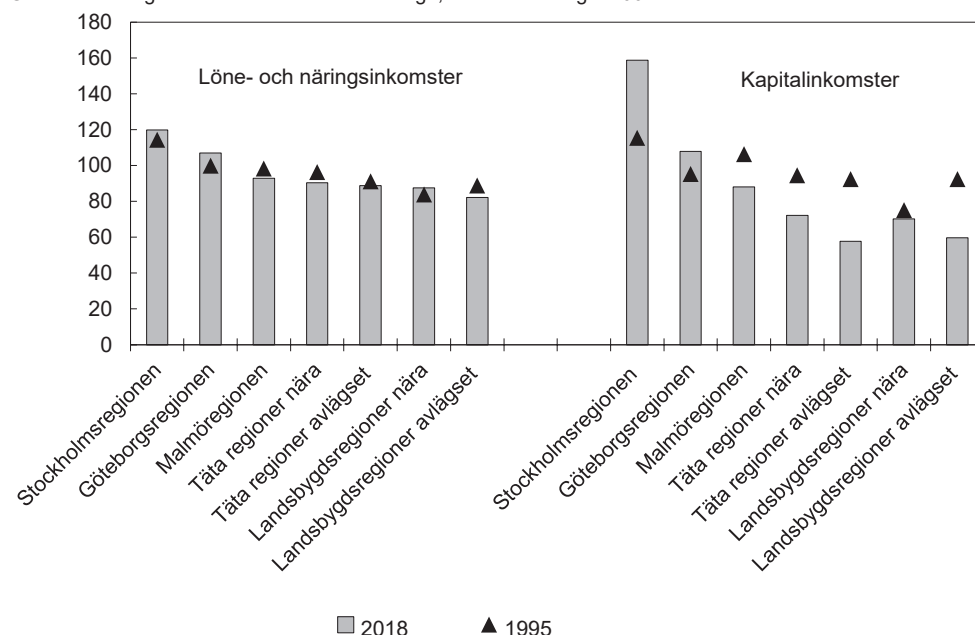
²⁸ Den genomsnittliga ekonomiska standarden har dock ökat i samtliga regioner sedan mitten av 1990-talet. För riket som helhet var ökningen 93 procent. Ökningen var störst i Stockholmsregionen (110 procent), och minst i avlägset belägna landsbygdsregioner (78 procent).

²⁹ Den enskilt största förklaringen till de regionala skillnaderna i kapitalinkomster ligger i de realiserade kapitalvinsterna som i huvudsak har sin grund i regionala skillnader i prisutvecklingen på bostäder. Skillnaderna i kapitalinkomster kan utöver detta till viss del hänföras till utdelningarna från fåmansaktiebolag.

snittliga kapitalinkomsten i Stockholm knappt 60 procent högre än riksgenomsnittet. I regionerna utanför storstadsområdena var den genomsnittliga kapitalinkomsten 30–40 procent lägre än riksgenomsnittet. Kapitalinkomsternas utveckling är den viktigaste faktorn bakom det vidgade gapet i ekonomisk standard mellan Stockholm (och Göteborg) och övriga landet sedan mitten av 1990-talet.³⁰

Diagram 4.4 Relativa löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster i regioner

Genomsnitt i region i förhållande till hela Sverige, index för Sverige=100

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

4.3 Boendeutgifter har en måttlig inverkan på de regionala skillnaderna

Att enbart jämföra de disponibla inkomsterna mellan personer i olika delar av landet ger inte en helhetsbild av den regionala inkomstfördelningen. Regionala skillnader i t.ex. resekostnader, matpriser eller boendeutgifter påverkar också hushållens ekonomi. Många av dessa regionspecifika förhållanden är svåra att beakta då statistiskt underlag saknas. Statistik över hushållens boendeutgifter redovisas dock kontinuerligt av Statistiska centralbyrån. Boendeutgiften svarar för en stor del av hushållens samlade utgifter. Den uppgår i genomsnitt till ca 20 procent av hushållets disponibla inkomst.³¹ Samtidigt varierar förhållandena på bostadsmarknaden mellan regionerna. Därför kan det vara intressant att undersöka om de skilda förhållandena på bostadsmarknaden medför att hushållens konsumtionsutrymme efter boendeutgifter skiljer sig mindre mellan regionerna än den ekonomiska standarden som redovisades ovan.

³⁰ Om transfereringarnas och skatternas utveckling analyseras på samma sätt som i diagram 4.4 visar det sig att den genomsnittliga transfereringsinkomsten varierar betydligt mindre mellan regionerna än löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster. Transfereringarna är i genomsnitt något högre i landsbygdsregioner än i storstadsregioner. Skillnaderna har ökat något jämfört med mitten av 1990-talet då det inte fanns några systematiska skillnader mellan regioner. Det är främst pensioner som har drivit denna utveckling. Eftersom löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster är högre i storstadsregioner än i övriga regioner är också skattebetalningarna i genomsnitt högre i storstadsregioner. Skillnaderna mellan regionernas genomsnittliga skattebetalningar har ökat något sedan mitten av 1990-talet.

³¹ Se Statistiska centralbyrån, Hushållens boendeutgifter 2017, statistiknyheter. I litteraturen görs i regel en distinktion mellan boendeutgifter och boendekostnader. Boendeutgiften för ägda bostäder inkluderar driftskostnader och hushållets ränteutgifter för boendet efter skatt men, till skillnad från boendekostnaden, inte (alternativ)kostnaden för det egna bostadskapitalet.

En majoritet av befolkningen äger sin bostad. I landet som helhet bor närmare 70 procent av befolkningen i ägda bostäder.³² Samtidigt kan konstateras att varierande tillgång och efterfrågan på ägda bostäder i olika regioner har gett upphov till allt större skillnader i bostadspriserna de senaste decennierna. De stora regionala skillnaderna i bostadspriser visar sig i betydande skillnader i marknadsvärde per kvadratmeter för ägda bostäder. År 2018 var marknadsvärdet per kvadratmeter fyra gånger högre i Stockholmsregionen än i landsbygdsregioner där en stor del av befolkningen är bosatt långt från en större tätort (se tabell 4.1). Om dessa skillnader skulle återspeglas i de genomsnittliga utgifterna för boendet i regionerna skulle det till viss del motverka skillnaderna i ekonomisk standard. Av tabell 4.1 framgår dock att skillnaderna i ekonomisk standard mellan regionerna är i stort sett desamma före och efter bostadsutgifter.

Tabell 4.1 Bostadsutgifternas inverkan på ekonomisk standard 2018

Index, hela riket=100, boyta i kvadratmeter

	Marknadsvärde per kvm (ägt boende)	Ek. standard före boendeutgifter	Ek. standard efter boendeutgifter	Boendeutgift per kvm, ägd bostad	Boendeutgift per kvm, hyrd bostad	Boyta per individ, ägd bostad	Boyta per individ, hyrd bostad
Stockholmsregionen	166	117	118	131	114	40	32
Göteborgsregionen	130	104	104	102	102	44	34
Malmöregionen	90	95	94	98	105	46	35
Täta regioner nära en större stad	64	92	92	86	93	48	37
Täta regioner avlägset belägna	48	90	90	79	88	48	39
Landsbygdsregioner nära en större stad	50	90	90	81	87	49	40
Landsbygdsregioner avlägset och mkt avlägset belägna	43	86	86	73	85	50	39
Sverige	100	100	100	100	100	45	35

Anm.: För småhus antas marknadsvärdet motsvara taxeringsvärdet multiplicerat med den genomsnittliga köpeskillningskoefficienten för 2018 i det aktuella området. För bostadsrättslägenheter har uppgifter om bostadslägenheternas yta multiplicerats med det genomsnittliga priset per kvadratmeter för sålda bostadsrätter 2018 i olika kommuner och kommundelar enligt Svensk Mäklarstatistik. Beräkningarna avser endast den bostad där individen är folkbokförd. Boendeutgift i ägda bostäder inkluderar driftskostnader och hushållets ränteutgifter för boendet efter skatt. Boendeutgiften i hyrda bostäder motsvaras enbart av hyran.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), Svensk Mäklarstatistik och egna beräkningar.

För att undersöka orsakerna till att de regionala skillnaderna i genomsnittlig ekonomisk standard är ungefär desamma före och efter bostadsutgifter redovisas i tabell 4.1 även genomsnittlig boendeutgift per kvadratmeter i respektive region i förhållande till genomsnittet i Sverige. Det visar sig att bostadsutgiften per kvadratmeter för ägda bostäder varierar betydligt mindre mellan regionerna än marknadsvärdet per kvadratmeter. En förklaring till detta är att den relativt snabba prisutvecklingen i vissa regioner inte bara har resulterat i höga priser. Hushåll som har ägt en bostad under en längre tid har dessutom kunnat bygga upp ett betydande eget kapital i boendet. Hushållens egna kapital i ägda bostäder är därför i genomsnitt betydligt större i storstadsregionerna än i övriga regioner.³³ Detta får till följd att ränteutgifterna per kvadratmeter, som i allmänhet utgör en väsentlig del av boendeutgifterna, varierar betydligt mindre mellan regionerna än marknadsvärdet per kvadratmeter.

³² Med ägda bostäder avses här bostäder som upplåts med bostadsrätt eller äganderätt. Fördelningen mellan äganderätt och bostadsrätt varierar betydligt mellan regionerna, men andelen som bor i någon form av ägd bostad ligger mellan 66 och 75 procent i de olika regiontyperna.

³³ Se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), figur 6.31.

En annan tänkbar förklaring till bostadsutgifternas måttliga effekt på de regionala skillnaderna är att hushållen anpassar sitt bostadsval till prisnivån. Det kan t.ex. handla om att hushåll i regioner med höga bostadspriser väljer att bo på mindre yta eller i områden som är mindre centralt belägna. Det bekräftas till viss del av tabell 4.1, som visar att den genomsnittliga boendeytan per individ är mindre i regioner med hög prisnivå. Minst boyta har individer i Stockholms- och Göteborgsregionerna och störst boyta har personer som bor i landsbygdsregionerna. Skillnaden uppgår i genomsnitt till ca 10 kvadratmeter per individ.³⁴

5 Fördelningen av offentligt finansierade välfärdstjänster

5.1 Offentliga välfärdstjänster är en viktig del av fördelningspolitiken

En stor del av omfördelningen genom den offentliga sektorn sker i form av subventionerade tjänster, som t.ex. skola, hälsovård och omsorg. Välfärdstjänsterna är generella och i huvudsak tillgängliga efter behov oavsett betalningsförmåga. Eftersom värdet av välfärdstjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten tenderar traditionella fördelningsanalyser, som använder disponibel inkomst som inkomstbegrepp, att underskatta de ekonomiska resurser som tillfaller individen.³⁵ Vidare överskattas skillnader i fördelningen av ekonomiska resurser mellan inkomstgrupper när välfärdstjänsterna inte beaktas. Detta beror på att de resurser som satsas på välfärdstjänster är mer jämnt fördelade än den ekonomiska standarden. Även vid fördelningsanalyser över tid kan det vara av stor vikt att inkludera de offentligt finansierade tjänsterna, då dessa och de disponibla inkomsterna kan utvecklas på olika sätt. Jämförelser av det ekonomiska välståndet mellan länder påverkas också av om offentligt finansierade välfärdstjänster inkluderas i de resurser som tillfaller individen, eftersom inriktningen och omfattningen av de offentliga välfärdstjänsterna skiljer sig mellan länder.

Det är därför angeläget att komplettera de traditionella fördelningsanalyserna genom att även belysa hur de resurser som läggs på offentligt finansierade individuella välfärdstjänster är fördelade i befolkningen. Sådana analyser har presenterats i flera tidigare fördelningspolitiska redogörelser. Ett huvudresultat är att de ekonomiska resurser som tillfaller äldre (som erhåller vård- och omsorgstjänster) ökar i förhållande till resurserna för yngre och mindre vårdbehövande äldre. Detsamma gäller hushåll med barn och ungdomar som erhåller subventionerad utbildning. De ekonomiska resurser som tillfaller dessa hushåll ökar mer än resurserna för hushåll med enbart vuxna. Analyserna visar också att kvinnor totalt sett mottar större subventioner i form av välfärdstjänster än män. De resurser som läggs på dessa tjänster bidrar därigenom även till att minska de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män.³⁶

³⁴ Värt att notera är att detta gäller både för ägda och hyrda bostäder trots att de regionala skillnaderna i hyra per kvadratmeter är betydligt mindre än skillnaderna i boendeutgift per kvadratmeter i ägda bostäder.

³⁵ De individuellt inriktade offentliga tjänsterna motsvarar ungefär 18 procent av BNP. Detta kan ställas i relation till de kontanta inkomstöverföringarna från offentlig sektor som uppgår till ca 14 procent av BNP. Offentligt finansierade tjänster som kan konsumeras av många personer gemensamt (kollektiva tjänster), såsom infrastruktur, försvar och rättsväsende, beaktas inte i detta avsnitt.

³⁶ Kvinnor mottar i genomsnitt mer av samtliga välfärdstjänster förutom kultur och fritid än män. Det kan förklaras av att kvinnor i genomsnitt studerar i högre grad än män samt att kvinnor i genomsnitt lever längre än män. Särskilt stor är skillnaden vad gäller socialt skydd, främst äldreomsorg. Se prop. 2016/2017:1 Förslag till statsbudget, finansplan m.m. bilaga 3 för en utförligare redovisning.

5.2 Behovet av välfärdstjänster varierar över livet

De individuella offentliga tjänsterna inkluderar välfärdstjänster inom områdena hälso- och sjukvård, utbildning, barnomsorg, socialt skydd (bl.a. äldreomsorg och arbetsmarknadsinsatser), samt fritid och kultur.³⁷ År 2018 uppgick utgifterna för individuellt inriktade välfärdstjänster till 912 miljarder kronor (se tabell 5.1). Utgifterna var störst inom hälso- och sjukvårdsområdet, som svarade för drygt en tredjedel av de totala utgifterna på individuellt inriktade välfärdstjänster.³⁸

Tabell 5.1 Individuella välfärdstjänster efter ändamål 2018

Miljarder kronor (2020 års priser)

Hälso- och sjukvård	311
Utbildning	233
Socialt skydd	233
Barnomsorg	92
Fritid och kultur	43
Totalt	912

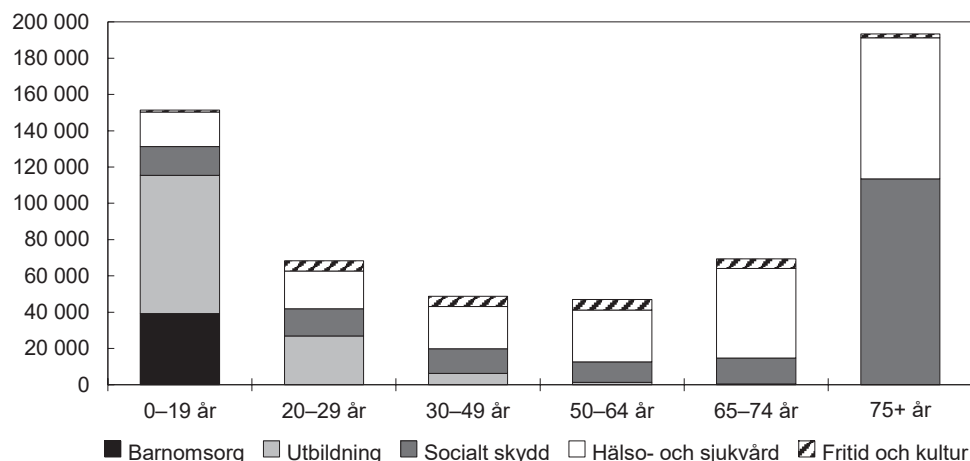
Anm.: I tabellen används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37). Redovisningen är exkl. ingående mervärdesskatt.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

De välfärdssubventioner som fördelades på individerna 2018 motsvarade i genomsnitt 90 400 kronor per person. Behovet och konsumtionen av välfärdstjänster varierar dock över livet och är störst för barn och unga samt för de äldsta i befolkningen (se diagram 5.1). För barn 0–19 år var subventionen i genomsnitt 151 300 kronor och utgjordes till största delen av utbildning. För personer som är 75 år eller äldre var den totala subventionen i genomsnitt 193 300 kronor, där största delen utgjordes av socialt skydd (framför allt äldreomsorg) och hälso- och sjukvård.

Diagram 5.1 Välfärdstjänster för olika åldersgrupper 2018

Kronor (2020 års priser)

Anm.: I diagrammet används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

³⁷ De offentliga konsumtionsutgifterna redovisas i detta avsnitt enligt den s.k. COFOG-indelningen (Classification of the function of Government). Barnomsorg är dock inte en egen kategori enligt COFOG-indelningen, men i detta avsnitt används benämningen barnomsorg för tjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem. Förskola ingår enligt COFOG-indelningen egentligen i utbildning, medan pedagogisk omsorg och fritidshem ingår i socialt skydd.

³⁸ För en närmare beskrivning av hur värdet av olika offentliga välfärdstjänster har beräknats, se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningpolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

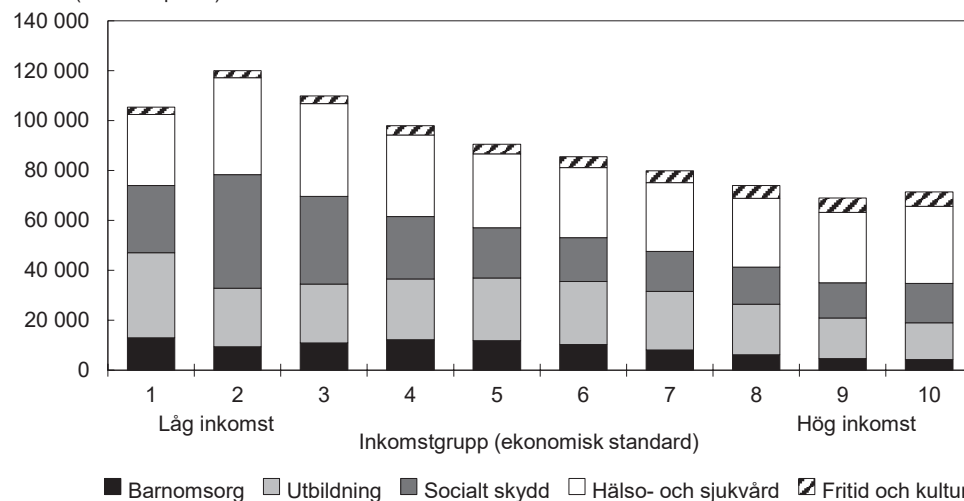
5.3 Mer välfärdstjänster till grupper med lägre ekonomisk standard

I den följande redogörelsen förutsätts alla i hushållet ha lika stor nytta av de subventioner som tillfaller hushållet, exempelvis i form av barns utbildning. De totala subventionerna räknas därför samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet.

Nedan rangordnas alla individer i befolkningen efter ekonomisk standard och delas därefter in i tio lika stora inkomstgrupper. Välfärdstjänsterna bidrar till att de ekonomiska resurserna ökar i alla inkomstgrupper. De bidrar också till en jämnare fördelning av de ekonomiska resurserna genom att omfattningen av tjänsterna är större i de lägre inkomstgrupperna än i de högre (se diagram 5.2). I de tre lägsta inkomstgrupperna motsvarar de offentliga tjänsterna 105 000–120 000 kronor per individ och år, medan värdet i de tre högsta inkomstgrupperna motsvarar 71 000–74 000 kronor.

Diagram 5.2 Välfärdstjänster i olika inkomstgrupper 2018

Kronor (2020 års priser)

Anm.: I diagrammet används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Välfärdstjänsterna har med andra ord en större betydelse för vissa grupper än för andra. Det leder till att många personer i dessa grupper kommer att lyftas upp i inkomstfördelningen om individer rangordnas efter det utvidgade inkomstbegreppet – utökad inkomst – som avser summan av ekonomisk standard och värdet av individuella välfärdstjänster per person (se tabell 5.2). En stor andel av de personer som tillhör hushåll där de vuxna är 75 år eller äldre förflyttas uppåt i inkomstfördelningen. Personer som tillhör ett hushåll med barn förflyttas också i stor utsträckning uppåt i fördelningen. Det gäller framför allt personer med flera barn. Bland de som får en försämrad relativ inkomstposition finns främst personer i förvärvsaktiv ålder 20–64 år utan barn, men också de i åldersgruppen 65–74 år.

Tabell 5.2 Rörelser i inkomstfördelningen 2018 när rangordning sker efter utökad inkomst i stället för ekonomisk standard

Procent	Barn i hushållet	20–64 år utan barn	65–74 år utan barn	75+ år utan barn	Hela befolkningen
Upp minst två inkomstgrupper	3	2	1	51	6
Upp en inkomstgrupp	27	3	2	18	16
Samma inkomstgrupp	56	35	46	28	46
Ned en inkomstgrupp	12	40	46	2	24
Ned minst två inkomstgrupper	2	20	5	0	8
Totalt	100	100	100	100	100

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper har gjorts dels utifrån ekonomisk standard, dels utifrån utökad inkomst. Hushåll som innehåller såväl barn som personer äldre än 65 år har grupperats som barnhushåll.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

5.4 Valfärdstjänsterna utjämnar fördelningen av ekonomiska resurser

I vilken grad välfärdstjänster bidrar till en jämnare fördelning av ekonomiska resurser kan belysas på olika sätt. Ett sätt är att stegvis analysera olika inkomstslags effekter på inkomstspridningen (se tabell 5.3). Spridningen för ekonomisk standard 2018, mätt med Gini-koefficienten, är 0,31. För den utökade inkomsten, där hänsyn också tas till värdet av välfärdstjänster, är spridningen 0,24. Den är alltså ca 23 procent lägre.

Tabell 5.3 Inkomstspridning för olika inkomstslag 2018

Gini-koefficienter	
Faktorinkomst (F)	0,51
Ekonomisk standard (E)	0,31
Utökad inkomst (U)	0,24
Total effekt (U-F)	-0,27
Välfärdstjänsteffekt (U-E)	-0,07

Anm.: Resultaten baseras på inkomster som beräknats med simuleringsmodellen FASIT. Faktorinkomsten (inkomster av lön, näringsverksamhet och kapital) är, liksom ekonomisk standard, justerad för försörjningsbörda.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6 Fördelningseffekter av reformer

Inledningsvis redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen samt satsningar på offentligt finansierade välfärdstjänster under innevarande mandatperiod bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna i befolkningen. Beräkningarna inkluderar förslagen i denna proposition.³⁹ Reformerna har tillkommit som resultat av överenskommelser mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna. Därefter utvidgas analysen till att också omfatta beslutade reformer som inte har initierats av regeringen. I dessa beräkningar ingår, utöver regeringens reformer, även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020.

Fördelningsanalysen av reformer som påverkar hushållens disponibla inkomster beaktar helårseffekten av reformer som har en direkt påverkan på hushållens inkomster via

³⁹ För en särredovisning av fördelningseffekterna av förslagen i budgetpropositionen för 2021, se diagram 1.2 i avsnitt 1.5 i denna proposition.

förändringar i skatte- och transfereringssystemen.⁴⁰ Det innebär att beräkningarna t.ex. bortser från effekterna på hushållens ekonomi av de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag under konjunktur nedgången 2020. Åtgärderna har dock medverkat till att färre har förlorat sin arbetsinkomst jämfört med en situation utan dessa åtgärder. Även ägare av företag som berörs av åtgärderna har gynnats i den utsträckning som stöden har haft en positiv effekt på företagets resultat.

Effektberäkningarna är vidare statiska i den meningen att de inte beaktar eventuella beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av reformerna. Det innebär bl.a. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som reformerna kan tänkas medföra. Beräkningarna bortser även från förändringar av inkomsternas köpkraft då prisförändringar kan uppstå till följd av ändrad indirekt beskattning eller ändrade avgifter.

6.1 Fördelningseffekter av regeringens reformer 2019–2021

Inledningsvis redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen 2019–2021 bedöms påverka hushållens ekonomiska standard. De reformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.2). Därefter utvidgas analysen till att även omfatta regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster. Den totala omfattningen av de välfärdsreformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan uppdelat på olika områden (se tabell a.3).

Ökad ekonomisk standard över hela inkomstfördelningen

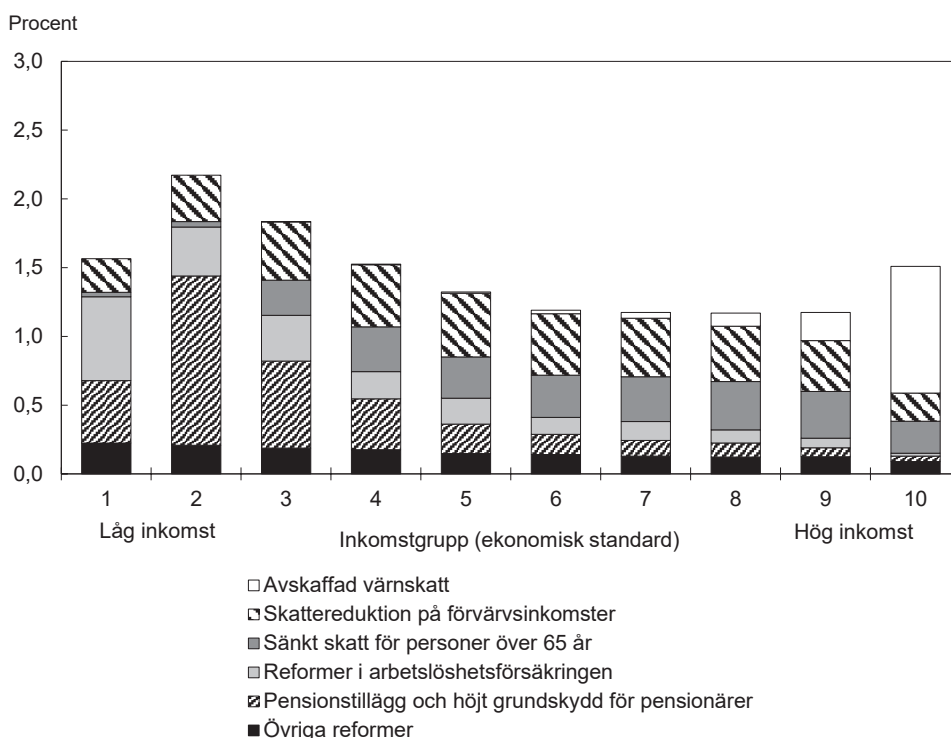
Hushållens disponibla inkomster bedöms öka med 35 miljarder kronor till följd av regeringens reformer 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för 20 miljarder kronor. Reformerna har mycket olika fördelningsprofil (se diagram 6.1). En del reformer, t.ex. det stärkta grundskyddet för pensionärer, pensionstillägget, förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen, det höjda underhållsstödet och skattereduktionen i vissa glest befolkade områden, har en utjämnande effekt, dvs. de har störst effekt på inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen. Andra reformer, t.ex. avskaffandet av den s.k. värnskatten och de sista stegen i borttagandet av skillnaden i beskattning mellan löneinkomst och pension, har störst effekt på inkomsterna i den övre delen av inkomstfördelningen.⁴¹ Det finns också reformer som har störst effekt för inkomstgrupperna i mitten av inkomstfördelningen, t.ex. den breda skattereduktion på förvärvsinkomster som aviseras i denna proposition.

Den genomsnittliga förändringen i ekonomisk standard för olika inkomstgrupper bedöms variera mellan 1,2 och 2,2 procent. Den ekonomiska standarden bedöms öka mest för inkomstgrupp 2.

⁴⁰ Fördelningseffekterna av reformer som påverkar hushållens disponibla inkomster beräknas genom att hushållens förväntade inkomster 2021 (simulerade utifrån 2021 års regler) jämförs med hur inkomsterna skulle ha sett ut 2021 utan reformerna. Beräkningarna har gjorts med mikrosimuleringsmodellen FASIT. Modellen beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

⁴¹ Skatten har tidigare sänkts för pensionärer med lägre inkomster. De steg som genomförts 2019–2021 har främst berört pensionärer med högre inkomster.

Diagram 6.1 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av regeringens reformer 2019–2021

Anm.: Utöver reformerna i detta diagram aviseras i denna proposition en tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader i samband med pandemin. Den exakta utformningen av skattereduktionen är inte klar, och därför är fördelningseffekterna av reformen inte beräkningsbara. Reformen ska dock ha en låginkomstprofil, vilket innebär att den kommer att bidra till en jämnare inkomstfördelning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens reformer bedöms bidra till en minskning av den samlade inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten (se tabell 6.1). Andelen personer med låg ekonomisk standard (under 60 procent av medianen) bedöms också minska till följd av reformerna.

Tabell 6.1 Effekt på Gini-koefficienten och andelen med låg ekonomisk standard till följd av regeringens reformer 2019–2021

Andelar i procent och förändring av andelar i procentenheter

	2021 exkl. reformer	2021 inkl. reformer	Reformeffekt
Gini-koefficienten	0,310	0,309	-0,001
Andel med ek. standard under 60 % av medianen	16,2	15,7	-0,5

Anm.: Det finns en betydande osäkerhet i den redovisade nivån på Gini-koefficienten exkl. och inkl. reformer då beräkningarna görs på framskrivna data. Osäkerheten bedöms dock inte påverka den beräknade reformeffekten. En utvärdering inom Finansdepartementet av träffsäkerheten i Gini-koefficienten beräknad på framskrivna data visar att framskrivningen som sådan fungerar väl när prognosfelen i de makrotal som används i framskrivningen är små. Gini-koefficienten är dock känslig för avvikelser i vissa av de makrotal som är särskilt svåra att prognosticera.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

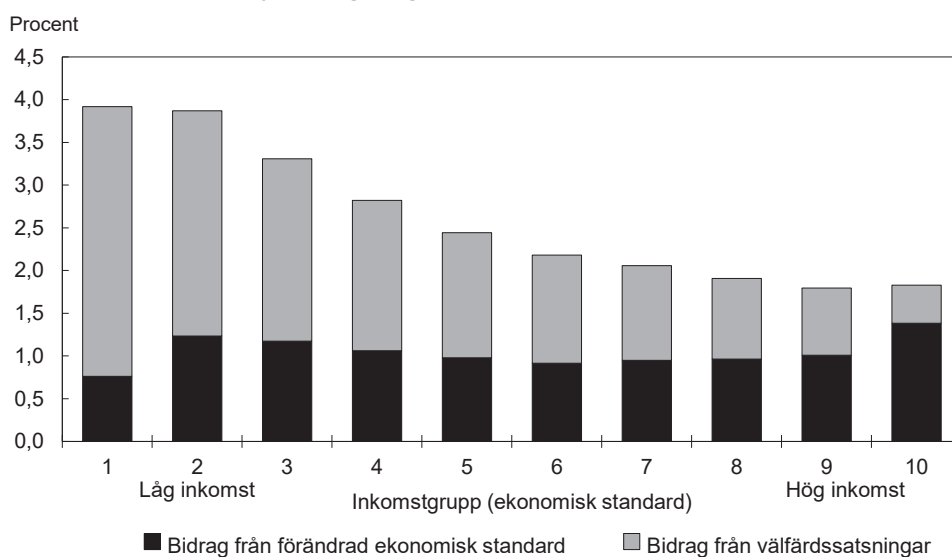
Välfärdssatsningar tillför ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper

Under mandatperioden har regeringen även genomfört satsningar på individuella välfärdstjänster. De har också betydelse för hushållens välstånd, men ingår inte i den disponibla inkomsten. För att ge en mer fullständig bild av hur de resurser som satsats på olika reformer fördelar sig mellan hushållen i olika inkomstgrupper görs därför också en utvidgad analys där effekten av regeringens satsningar på välfärdstjänster inkluderas i beräkningarna.

Med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition beräknas regeringens satsningar ha ökat de individuella välfärdstjänsternas omfattning med 54 miljarder kronor 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för 29 miljarder kronor.

Välfärdssatsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper. Effekten av välfärdssatsningarna, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av ekonomisk standard och värdet av välfärdstjänster), är störst i de lägre inkomstgrupperna (se diagram 6.2). Förändringen i utökad inkomst har därför en mer utjämnande profil än förändringen i ekonomisk standard i diagram 6.1 ovan. Den utökade inkomsten bedöms i genomsnitt öka mest för personer i de lägsta inkomstgrupperna.

Diagram 6.2 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av regeringens reformer 2019–2021

Anm.: Bidrag från förändrad ekonomisk standard och bidrag från välfärdssatsningar avser förändringen i ekonomisk standard respektive välfärdssatsningar som andel av den utökade inkomsten före reformerna. Att stapeln för ekonomisk standard är högre i diagram 6.1 än i diagram 6.2 beror på att förändringen i ekonomisk standard divideras med ett lägre belopp (ekonomisk standard före reformerna) i diagram 6.1.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

6.2 Fördelningseffekter av de samlade reformerna 2019–2021

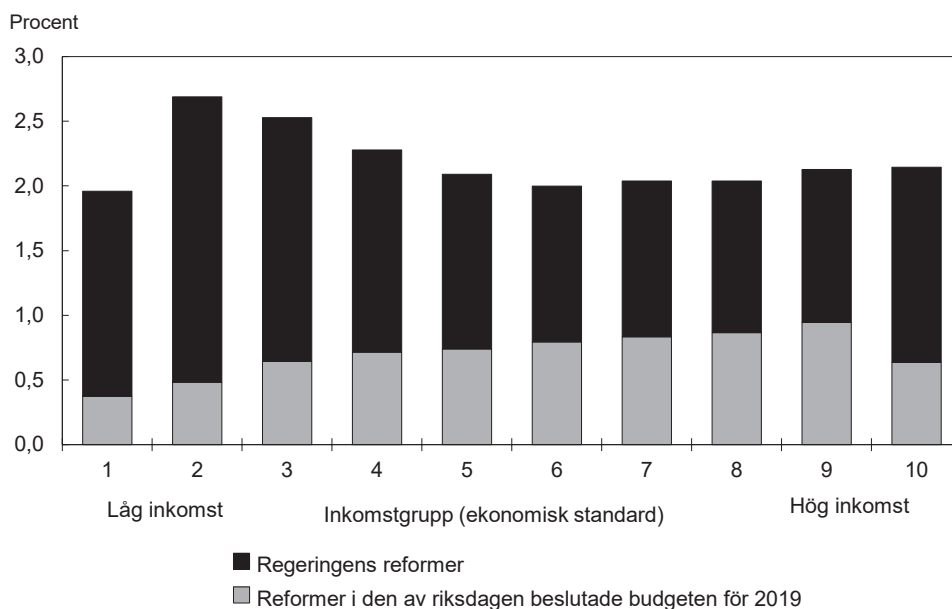
I detta avsnitt (6.2) redovisas fördelningseffekterna av de samlade reformerna 2019–2021. Skillnaden jämfört med beräkningarna i avsnitt 6.1 är att även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 (t.ex. utökad jobbskatteavdrag, höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt och höjt tak för rutavdraget) och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020 beaktas i detta avsnitt.

Med hänsyn tagen också till förslagen i budgetpropositionen för 2021 bedöms hushållens disponibla inkomster öka med 52 miljarder kronor till följd av de samlade reformerna i skatte- och transfereringssystemen 2019–2021. Fördelningsprofilen är något mindre utjämnande än den profil som visades för regeringens reformer i avsnitt 6.1 (se diagram 6.3). De samlade reformerna bedöms inte leda till någon nämnvärd förändring av den samlade inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten.

Sammantaget, med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition, beräknas de individuella välfärdstjänsternas omfattning öka med 58 miljarder kronor 2019–2021.

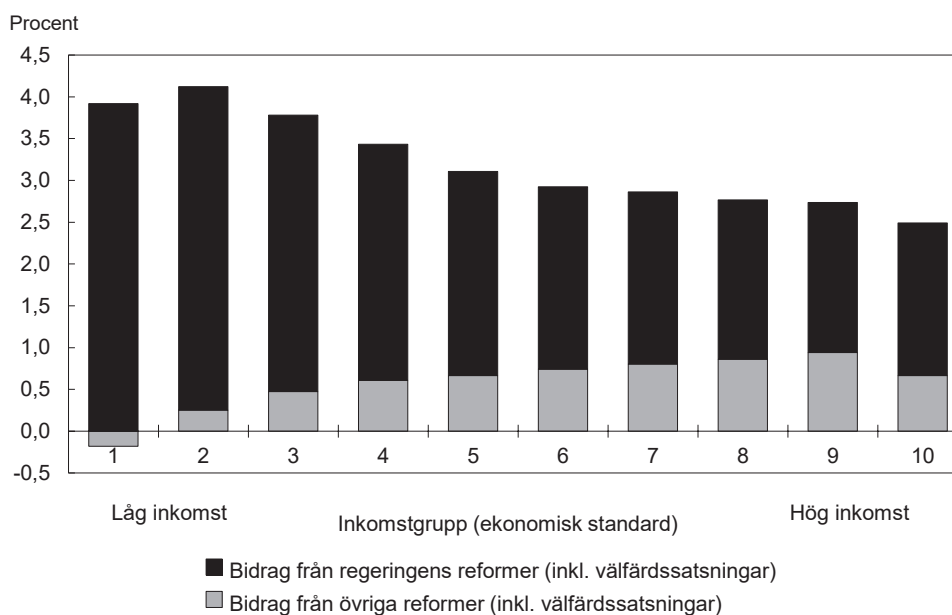
Eftersom välfärdssatsningarna har en tydligt utjämnande profil har förändringen i utökad inkomst (dvs. summan av förändringar i ekonomisk standard och värdet av välfärdstjänster) en mer utjämnande profil än förändringen i ekonomisk standard (se diagram 6.4).

Diagram 6.3 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av de samlade reformerna 2019–2021

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 6.4 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av de samlade reformerna 2019–2021

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Nyckeltal 1995, 2000 och 2005–2018

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kvinnors individuella disponibla inkomst som andel av männens (procent) ^{1,2}	80,3	81,1	80,8	82,0	80,4	81,0	82,0	81,2
Gini inkl. kapitalvinster ²	0,227	0,294	0,271	0,287	0,307	0,289	0,291	0,297
Gini exkl. kapitalvinster ²	0,213	0,240	0,237	0,245	0,257	0,259	0,267	0,265
Inkomstandel för översta procenten (procent) ²	4,0	8,7	6,7	7,6	8,3	6,8	6,4	7,0
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ²	19,7	25,8	23,6	25,0	26,4	24,1	23,9	24,6
Låg ek. standard, relativ 60 (procent) ²	7,3	9,3	10,1	10,2	12,2	13,2	13,4	14,1
Låg ek. standard, absolut 60 (procent) ²	7,3	5,4	3,8	3,3	3,2	3,9	4,1	4,0
Mycket låg materiell standard (procent) ³	-	-	2,3	2,1	2,2	1,8	2,0	1,9
Andel hushåll med ek. bistånd (procent) ⁴	9,9	7,2	6,1	5,8	5,6	5,7	6,2	6,5
Marginaleffekt (procent) ^{2,5}	-	42,6	40,0	39,4	36,4	35,7	33,3	32,8
Ersättningsgrad (procent):								
Arbetslöshet ^{2,7}	-	-	-	74,2(79,1)	-	-	-	-
Sjukpenning ^{2,6,8}	-	85,0	84,0	86,7	83,4	81,9	81,2	80,2
Sjuk- och aktivitetsersättning ^{2,6,8}	-	-	75,0	77,0	74,8	73,1	72,5	71,4
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnors individuella disponibla inkomst som andel av männens (procent) ^{1,2}	81,3	81,2	83,4	83,6	84,1	84,8	84,8	85,1
Gini inkl. kapitalvinster ²	0,298	0,291	0,293	0,304	0,317	0,32	0,323	0,311
Gini exkl. kapitalvinster ²	0,268	0,269	0,267	0,271	0,275	0,279	0,28	0,273
Inkomstandel för översta procenten (procent) ²	6,8	6,3	6,8	7,3	8,3	9,1	9,0	8,7
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ²	24,7	24	24,3	25,3	26,6	27,1	27,2	26,2
Låg ek. standard, relativ 60 (procent) ²	14,4	13,8	13,8	14,4	14,8	14,5	15,0	14,6
Låg ek. standard, absolut 60 (procent) ²	3,9	3,5	3,0	2,8	2,4	2,2	2,3	2,1
Mycket låg materiell standard (procent) ³	1,7	1,8	1,9	1,0	1,1	0,8	1,1	1,6
Andel hushåll med ek. bistånd (procent) ⁴	6,0	5,7	5,7	5,6	5,6	6,1	5,9	5,6
Marginaleffekt (procent) ^{2,5}	33,6	33,4	33,7	32,7	33,3	33,7	34,1	34,0
Ersättningsgrad (procent):								
Arbetslöshet ^{2,7}	-	-	-	-	-	-	66,4(73,5)	65,7(72,7)
Sjukpenning ^{2,6,8}	80,1	80	80,7	80,0	80,0(86,0)	79,9(86,6)	79,9(86,6)	79,8(86,5)
Sjuk- och aktivitetsersättning ^{2,6,8}	71,9	72,0	72,4	72,0	71,3(82,2)	70,9(82,2)	70,8(82,3)	70,9(82,8)

¹ Avser åldersgruppen 20–64 år. Andelen avser kvoten mellan kvinnors medianinkomst och mäns medianinkomst.

² På grund av dataomläggning är serien före 2013 inte helt jämförbar med serien 2013–2018 (HEK 1995–2012, STAR 2013–2018).

³ Data från Eurostat.

⁴ Data från Socialstyrelsen. Från och med 2012 ingår inte längre introduktionsersättning i redovisningen av ekonomiskt bistånd, vilket skapar ett brott i serien för andel med ekonomiskt bistånd.

⁵ Tidsseriebrott till följd av att Statistiska centralbyrån fr.o.m. FASIT 2011 använder en ny metod för att beräkna skattefria transfereringar.

⁶ På grund av ändrade beräkningskonventioner för ersättningsgrader är serierna före och efter 2006 inte helt jämförbara.

⁷ Inför årets redogörelse har metodiken för att beräkna ersättningsgrader vid arbetslöshet reviderats. Med den tidigare metoden antogs alla individer vara berättigade till inkomstrelaterad ersättning vid arbetslöshet. En längre tidsserie baserad på den gamla metoden finns publicerad i tidigare fördelningspolitiska redogörelser, se t.ex. prop. 2018/2019:100 bilaga 2. Med den nya metoden görs separata beräkningar, som sedan vägs ihop, för olika grupper som skiljer sig åt med avseende på graden av arbetsmarknadsanknytning och typ av ersättning som kan förväntas utgå från det allmänna vid arbetslöshet. Se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se för en beskrivning av hur ersättningsgraden beräknas. Inom parentes anges ersättningsgraden när hänsyn även tas till avtals- och inkomstersättning.

⁸ Från och med 2015 kan ersättningsgraden beräknas när hänsyn även tas till avtalsersättningar. Ersättningsgraden beräknad på detta sätt anges inom parentes.

Källor: Statistiska centralbyrån, Socialstyrelsen, Eurostat och egna beräkningar.

Tabell a.2 Reformers som beaktas vid beräkning av politikens effekter på ekonomisk standard

2021
Bred skattereduktion på förvärsinkomster
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Inkomstpensionstillägg
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsränta
Höjt tak för rutavdrag
Höjt underhållstöd
2020
Höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen
Höjd grundnivå i arbetslöshetsförsäkringen
Höjd lägstanivå i arbetslöshetsförsäkringen
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Stärkt grundskydd för äldre
Slopade värnskatt
Skattereduktion i vissa glest befolkade områden
Höjt tak för uppskov vid försäljning av bostad
2019
Utökat jobbskatteavdrag
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt
Höjt tak för rutavdrag
Avskaffad skattereduktion för fackföreningsavgift
Införande av skattereduktion för gåva till ideell verksamhet
Införande av fritidspeng

Källa: Egna beräkningar.

Tabell a.3 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Procent	Regeringens reformer	
	Regeringens reformer	Samtliga reformer
Fritid och kultur	6	5
Hälso- och sjukvård	30	42
Socialt skydd	35	17
Utbildning	25	31
Barnomsorg	4	5
Totalt	100	100

Anm.: Av de totala satsningarna på individuella välfärdstjänster på 58 miljarder kronor svarar höjningar av det generella bidraget till kommuner och regioner för 30 miljarder kronor. Reformerna som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.